

**Universitat Autònoma
de Barcelona**

POSTGRAU EN ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

TREBALL FINAL

**Programa d'emprenedoria col·lectiva ESS: Millor
emprendre junts!**

XAVIER PÉREZ VIÑAS

Curs acadèmic: 2020/2021

Data de presentació de la memòria:

08/07/21

TUTORA DEL TREBALL: Rosa García Hernández

Índex

Resum executiu	4
1. Introducció:	5
2. Estat de l'art	5
2.1. De les polítiques d'ocupació a les de foment de l'emprenedoria	5
2.1.1. Evolució de les relacions laborals.....	5
2.1.2. Canvis institucionals i paradigmàtics de l'estat del benestar i les polítiques d'ocupació	6
2.1.3. Pactes territorials per l'ocupació en el marc de la integració europea i la reconversió industrial: els inicis del foment de l'esperit empresarial	7
2.1.4. Les polítiques de foment de l'emprenedoria i el suport a les PIMES.....	8
2.1.5. L'esperit empresarial i els factors clau en la generació d'activitat emprenedora.	9
2.1.6. Dues visions i motivacions sobre l'emprenedoria.....	10
2.1.7. Polítiques catalanes de foment emprenedoria convencional	11
2.2. L'ESS i les polítiques de foment	12
2.2.1. Orígens i evolució	12
2.2.2. Conceptualització ESS i diferències vs altres conceptes similars.....	13
2.2.3. Emprenedoria social – emprenedoria ESS	16
2.2.4. Detonants estructurals del naixement d'iniciatives ESS i/o empreses socials.....	18
2.2.5. Factors i motivacions individuals relacionats amb la creació d'iniciatives ESS..	19
2.2.6. Anàlisis empírics comparats: creació, tancament i singularitats de les cooperatives vs empreses convencionals.....	20
2.2.7. Importància de l'ESS per a la millora econòmica i social	23
2.2.8. Polítiques de foment d'ESS	24
2.2.9. Llei catalana de cooperatives	25
2.2.10. Polítiques catalanes de foment d'ESS.....	27
2.2.11. Cerca de polítiques i programes innovadors de foment d'ESS.....	29
3. Desenvolupament de la proposta de Programa d'emprenedoria col·lectiva ESS: Millor emprendre junts!	36
3.1. Diagnosi: Anàlisis de necessitats, problemàtiques no cobertes, oportunitats i reptes a superar	36
3.1.1. Entrevistes a informants clau.....	36
3.1.2. Diagnosi en base a la recerca bibliogràfica i el treball de camp	39
3.1.3. Síntesi de la diagnosi	44
3.2. Concreció de la proposta de Programa d'emprenedoria col·lectiva ESS: Millor emprendre junts!	46

3.2.1. Teoria del canvi i marc lògic d'un programa	46
3.2.2. Definició del programa proposat en base al marc lògic.....	47
4. Conclusions	53
5. Bibliografia:	56
6. Annex:	60

Resum executiu

El treball que es presenta a continuació, titulat *Programa d'emprenedoria col·lectiva ESS: Millor emprendre junts!* proposa una iniciativa de recolzament i impuls de l'economia social i solidària (en endavant ESS) des de l'àmbit públic. Partint de la constatació que l'emprenedoria en ESS és quantitativament molt inferior a l'emprenedoria convencional i, que aquesta darrera, és en gran mesura d'autocupació (un sol/a promotor/a), en aquest treball es justifica i defineix un programa innovador i de baix cost que persegueix incrementar el volum d'emprenedoria col·lectiva en ESS, optimitzar la inserció de persones en les petites iniciatives ESS existents i augmentar el nombre de persones (emprenedores i aturats) que coneixen els principis, els valors i les pràctiques diferencials de l'ESS.

El programa s'origina sota la hipòtesi que una part de les idees emprenedores existents (tant convencionals com en ESS) no compten, en l'equip promotor, amb tots els perfils professionals que la iniciativa requeriria. I que aquest fet, limita que aquestes idees es portin a terme o, si s'inicien, ho hagin de fer a través de col·laboradors externs (element que implica major exigència de capital inicial, menors competències internes, etc.). A més, si finalment l'impulsa un emprenedor en solitari, això impossibilita que aquesta esdevingui una cooperativa o emprenedoria col·lectiva en ESS, tot i requerir diverses persones. Per tant, sense un programa com el que es proposa –que vol connectar emprenedores amb idea (però sense equip complet) i aturats amb interès en l'ESS– s'estaria desaprofitant una part del potencial emprenedor del territori i, a la vegada, d'atracció d'iniciatives d'emprenedoria convencional cap a l'emprenedoria ESS. I és que quan hi ha una necessitat mútua, l'ESS hi podria jugar un paper rellevant, ja que es tracta d'una *associació autònoma de persones que s'han unit de manera voluntària per a satisfer llurs necessitats i aspiracions econòmiques, socials i culturals en comú mitjançant una empresa de propietat conjunta i de gestió democràtica* (Llei 12/2015, del 9 de juliol, de cooperatives. Preàmbul).

El treball s'inicia amb un repàs dels canvis en les relacions laborals i les polítiques d'ocupació causats pels desafiaments econòmics de la globalització; a continuació revisa les polítiques de foment de l'emprenedoria i l'autoocupació, per tal de donar resposta a l'augment de l'atur i els processos de reconversió industrial, així com els factors clau en la generació d'emprenedoria i les principals visions sobre aquesta. En una segona part del marc teòric, es revisa la literatura sobre l'ESS, recollint elements com els seus orígens i evolució, la seva conceptualització, tant de l'ESS com de l'emprenedoria ESS, els detonants estructurals i les motivacions individuals que expliquen el naixement de les iniciatives ESS, els resultats comparats de les iniciatives d'ESS respecte les empreses convencionals i la seva importància per a la millora econòmica i social. També es revisen les polítiques de foment d'ESS a Catalunya i, finalment, els resultats de la cerca de programes similars al proposat i/o que puguin aportar algun element innovador d'interès.

La segona part del treball és la que desenvolupa la proposta de programa. En primer lloc, es presenta una diagnosi que revisa la necessitat del programa i la detecció de problemàtiques no cobertes pels dispositius actuals, les oportunitats que el programa hauria d'aprofitar i alguns reptes o debilitats als que caldrà donar resposta. La diagnosi ha estat fruit de la revisió bibliogràfica de la literatura científica, de documentació (web, documents, etc.) de programes institucionals i d'un treball qualitatiu: entrevistes amb cinc informants clau per a validar la necessitat, conèixer els serveis i dispositius actuals (d'emprenedoria ESS, emprenedoria convencional i serveis locals

d'ocupació) i per identificar reptes i solucions del futur programa. Finalment, seguint la teoria del canvi i/o marc lògic d'un programa (recursos, activitats, productes i impactes), es concreta com s'articulava el programa proposat i els beneficis potencials que generaria al territori.

Programa d'emprenedoria col·lectiva ESS: Millor emprendre junts!

1. Introducció:

L'objectiu del treball és **definir una política pública que impulsi l'emprenedoria col·lectiva** (la configuració d'equips emprenedors), per tal d'**incrementar** la creació d'iniciatives d'Economia Social i Solidària - **ESS** (segons principis, valors i forma jurídica d'ESS) **constituïdes per persones que no es coneixien inicialment**, en base a la **cobertura recíproca de necessitats i l'interès mutu** –bé sigui connectant emprenedors (que tenen una idea però no compten amb l'equip necessari) i persones que estan desocupades, o persones d'ambdós col·lectius en base a reptes (esdeveniments dinamitzats per a que grups de persones donin resposta a oportunitats de negoci i/o necessitats socials).

La **hipòtesis** és que **gràcies al programa** proposat es generaran un **major nombre de noves iniciatives ESS**, tant captant cap a l'ESS una part dels projectes que provenien inicialment de l'emprenedoria convencional com facilitant la creació d'idees lligades a l'ESS, i això **suposarà una millora socioeconòmica pel territori superior** a la que generen el **conjunt de programes i dispositius actuals** d'impuls de l'emprenedoria ESS i de l'emprenedoria convencional.

Abans d'iniciar el treball d'anàlisi i disseny de la política plantejada, és necessari conèixer el marc econòmic i social que ha alterat les polítiques d'ocupació, les actuacions de foment de l'emprenedoria per a incrementar el teixit empresarial d'un territori i, sobretot, conèixer l'origen, evolució i la caracterització de l'Economia Social i Solidària (en endavant ESS) i les polítiques dutes a terme per a impulsar-la.

2. Estat de l'art

2.1. De les polítiques d'ocupació a les de foment de l'emprenedoria

2.1.1. Evolució de les relacions laborals

El sistema de relacions laborals va de la mà del sorgiment dels grans sindicats de masses o de classe, i d'una gestió empresarial de la mà d'obra homogeneïtzant, amb llocs de treball similars, normalitzats, estandarditzats i jerarquizats. Els sindicats es van convertir en socis col·laboradors del **pacte fordista** de creixement macroeconòmic (Köhler, H. i Martín, A. 2005, pàg. 221) i van ser compensats per mantenir la disciplina i el control dels seus afiliats, mitjançant garanties institucionals i el creixement constant dels salaris (per assegurar el consum massiu), sovint amb estratègies corporativistes. Parlem d'una època d'estratègies sindicals reformistes, de relacions de classe institucionalitzades i del desenvolupament del **dret laboral "protector"**, i de **l'impuls dels estats de benestar i els seus serveis públics**, l'orientació macroeconòmica keynesiana i una divisió-especialització de l'economia internacional (occident productor i resta de països extractors de matèries primeres) que, en el pla socioeconòmic general, va generar un important creixement econòmic sostingut des de final de la Segona Guerra Mundial fins als anys setanta.

Des dels anys 70, els països occidentals són exposats a **grans desafiaments econòmics**: accelerada globalització econòmica, caracteritzada per l'increment de la mobilitat de capitals i la creixent competitivitat entre economies, gran inflació en la importació de matèries primeres per la pressió de l'OPEP i l'espiral inflacionista salarial que es va desencadenar, generant desequilibris, deslocalitzacions, desindustrialització, atur massiu i problemes en les finances públiques.

2.1.2. Canvis institucionals i paradigmàtics de l'estat del benestar i les polítiques d'ocupació

Palier (2010) identifica quatre etapes de reforma dels estats de benestar davant tals desafiaments, encara que només ens aturarem en les dues últimes: a la tercera (1990-2000), de canvis institucionals, creixia la consideració que l'estat de benestar, basat en cotitzacions socials, frenava la competitivitat, de manera que l'estat de benestar i la política social van ser vistes com a causa parcial de la crisi; les polítiques seguides van ser un re-balanceig considerable entre el sistema contributiu i el sistema assistencial, segons les necessitats econòmiques i de competitivitat, el redisseny de la major part de les prestacions socials, i canvis institucionals per reduir la intervenció i el poder dels sindicats (canvis en la governança de el sistema econòmic i laboral). **En la quarta etapa (finals 2000-crisi 2008)**, comencen els canvis paradigmàtics, on canvien tant els objectius com els instruments; s'interconnecten les creixents necessitats socials amb la política econòmica, social i laboral: **la protecció social ha de ser més procliu a l'ocupació**, reduint els seus costos, reorientant-se cap al costat de l'oferta, és a dir, a el **servei de l'ocupabilitat i la competitivitat**, fent que les **polítiques socials incentivin a treballar** als seus beneficiaris, sempre sota el mantra de l'activació i l'autoresponsabilització.

A més, la gran mobilitat i quantitat de capital financer comporten que els **mercats financers dominin a empreses i estats**, i que es generin noves pautes de gestió d'empreses (flexibilitat i resultatisme), **noves polítiques econòmiques ortodoxes** (per la presència vigilant dels mercats), canvis institucionals, d'estils de vida i de consum. Amb tot, la financiarització implica una tendència cap a la **flexibilització de l'ocupació en funció del vaivé del mercat**, adaptant les relacions laborals a un **capitalisme més volàtil i impacient**.

Així, si durant els trenta anys gloriosos del fordisme-keynesianisme les relacions laborals havien avançat de forma decidida cap a la seguretat o estabilitat que –acompanyades de la plena ocupació– servien tant als interessos de la classe treballadora (garantia d'ingressos) com dels empresaris (mà d'obra estable, formada i amb capacitat adquisitiva), el seu abrupte fi, i la **persistència de la desocupació** van suposar un **gir en la valoració de les mesures de protecció d'ocupació**: es comencen a veure com un **obstacle a la creació d'ocupació** i com un risc per a el manteniment dels llocs de treball.

És per tot això que les **polítiques d'ocupació van fent un gir progressiu** de les polítiques passives i de protecció, a les **polítiques actives d'ocupació i la flexiseguretat**. La flexiseguretat és un neologisme que té el seu origen a Dinamarca i Holanda i el seu impuls continuat i generalitzat a través de l'Estratègia Europea d'Ocupació. En el context de crisi econòmica i d'ocupació, es comencen a multiplicar la introducció de **mesures que busquen atorgar més flexibilitat al mercat de treball**, per facilitar als empresaris una gestió flexible de la mà d'obra que garanteixi la **competitivitat de les empreses** i de l'economia nacional, en un entorn més obert, incert i dinàmic. Aquests canvis implicaran una **major precarització i segmentació** del mercat

de treball per una pluralitat de contractes que van generar les anomenades noves formes d'ocupació, i que conviuran amb els treballadors amb ocupacions de el nucli central de l'economia (insiders) amb condicions de protecció i poder de negociació superiors (Jaspers, T., 2009). La **flexiseguretat**, llavors, dibuixa una espècie de **triangle màgic que combina tres elements**: mercat laboral flexible numèricament, que facilita la transició d'entrada, sortida i reincorporació; **suport a les transicions entre activitats laborals mitjançant programes de formació i reciclatge públics**; i solidaritat plasmada en pensions d'atur (encara que ajustades).

2.1.3. Pactes territorials per l'ocupació en el marc de la integració europea i la reconversió industrial: els inicis del foment de l'esperit empresarial

L'augment de les **xifres d'atur es van convertir en un greu problema** que va afectar a tots els estats membres de la UE, en especial Espanya. Els estudis apunten com a principals causes, el procés de **globalització**, la dificultat d'assimilació de les polítiques comunes, a les privatitzacions i a les **reestructuracions industrials**.

Inicialment, va ser la **indústria siderúrgica, el sector de la mineria europea i el sector naval** els que van sofrir l'amenaça de la **competència internacional**, especialment de la japonesa, i els canvis en la demanda d'acer, per la substitució d'aquest per altres productes.

De fet a Espanya, entre 1977 i 1982 la indústria va perdre uns 600.000 llocs de treball i moltes empreses manufactureres van desaparèixer (Martín, A. 2006). Aquesta **problemàtica de contracció i reconversió industrial van incrementar la sensibilització de la UE i els estats**, que des de principis dels anys 90 van començar a **dissenyar diverses accions per a dinamitzar el mercat de treball i crear ocupació**.

L'actuació més destacable que es va dur a terme va ser **l'impuls i finançament dels Pactes Territorials per l'Ocupació** (González, R. L. et al., 2005). Es van seleccionar 89 zones territorials on s'haurien d'implantar els primers pactes (pactes pilot, dels que 6 van ser a Espanya). Es va definir una **estratègia europea d'ocupació que es basava en quatre pilars**: ocupabilitat, adaptabilitat, **esperit d'empresa** i igualtat d'oportunitats.

Es pot sintetitzar que un **Pacte Territorial d'Ocupació** va ser una actuació coordinada per una administració pública regional o local, que utilitzava els Fons Estructurals de la UE, en la que participen una **sèrie d'administracions públiques i privades, agents socials, centres de formació i recerca, etc.** d'un territori que presenta un desequilibri i una taxa d'atur molt pronunciada (González, R. L. et al., 2005).

Les principals directrius temàtiques que havien de complir els pactes territorials d'actuació eren:

- Afavorir l'adaptabilitat de la mà d'obra
- Millora de l'ocupabilitat: millora dels sistemes de qualificació, educació i formació
- **Foment de l'esperit d'empresa**
- **Serveis d'ajuda a empreses** (sinergies, cooperació, etc.)
- Impuls de sectors amb potencial de creació d'ocupació (medi ambient, turisme i cultura, necessitats socials no cobertes...)
- Suport diversificació món rural

En aquest sentit, els pactes territorials persegueixen el foment i desenvolupament de programes i serveis per a **millorar l'ocupabilitat i la qualificació de les persones del territori**, però també

juguen un **paper important les actuacions adreçades a la promoció econòmica**, el desenvolupament territorial i la **millora de l'entorn competitiu** per a les empreses i les activitats econòmiques. De fet, la Comissió Europea va establir que els **PTO havien de seguir un enfocament ascendent (bottom-up)**, una cooperació ampliada i efectiva, i una estratègia integrada i innovadora. **En síntesi: fa al món local protagonista**, reclama la participació activa de tots els interlocutors implicats en la creació d'ocupació en el territori, i estableix la necessitat de definir un pla d'actuació. I, en certa mesura, **van ser l'origen de les polítiques de suport a l'emprenedoria i les petites i mitjanes empreses** dels territoris en situació de vulnerabilitat socioeconòmica.

2.1.4. Les polítiques de foment de l'emprenedoria i el suport a les PIMES

La crisi iniciada els anys 1973 i 1974, l'augment de l'atur i els processos de reconversió industrial van generar, també, una **major preocupació i atenció per les petites i mitjanes empreses**. I des dels anys setanta, s'han portat a terme iniciatives destinades **a promoure l'esperit emprenedor i a fomentar la creació d'empreses** com a estratègia bàsica per a dinamitzar l'economia (Guzman, A. et al, 2016).

Així, al contrari del que preconitzaven les teories ortodoxes de desenvolupament, les **petites empreses van evidenciar la seva important funció social**, quant a generació de riquesa, bé sigui de forma independent o en qualitat de subcontractes amb les grans empreses, que es van mostrar **útils en períodes de reconversió i crisi**, en que la globalització i la competència deixaven espais als **nínxols de mercat** (pel pas de la producció massiva i estandarditzada a petites produccions de béns diferenciats). Per exemple, en els casos d'Itàlia i Japó, l'existència d'una àmplia xarxa de petites i mitjanes empreses va permetre l'enfortiment de l'articulació socioeconòmica i de la cohesió social. A més, les PIME han estat agafant un **paper cada cop més destacat en la generació d'ocupació** en l'economia europea. Per tant, a mesura que les grans empreses substituïen mà d'obra per capital, les petites podien absorbir la mà d'obra per dues dinàmiques: **l'expansió de les PIMES existents i la creació de noves empreses**. No obstant, aquest objectiu requereix polítiques públiques de recolzament i impuls (Jaramillo, J. 1992).

Així, amb l'objectiu de reduir l'increment de l'atur, les **administracions públiques** van posar en pràctica **diferents polítiques actives d'ocupació**, entre les que també destacaven, cada cop més, les destinades a **fomentar l'esperit emprenedor i el recolzament i el suport a la creació de noves empreses**. Van ser, a més, **polítiques subvencionables dins els objectius de la UE** (per exemple, un 15% dels fons EQUAL, del Fons Social Europeu, destinades a Espanya pel període 2001-2006, estaven dedicades a l'esperit empresarial. Araujo, A. et al. 2002-I).

Per tant, un dels programes més utilitzats i més funcionals, per part dels governs locals per a dinamitzar la producció, mantenir i millorar el nivell d'ocupació i revertir l'exclusió econòmica ha estat el foment de la cultura emprenedora. En aquest sentit, per a Vázquez (2005), el **foment de l'emprenedoria** i la creació d'empreses ha estat un dels estímuls que apliquen les organitzacions públiques en el territori per **estimular els processos de desenvolupament endogen**, que són aquells que, primerament, posaven en valor els recursos del territori i que progressivament han evolucionat cap a **bastir el capital social del territori**, connectant i relacionant els diferents actors locals: es tracta de mobilitzar els recursos locals per satisfer les necessitats i aspiracions específiques del territori (2016, Oficina Tècnica d'Estratègies per al Desenvolupament Econòmic, Diputació de Barcelona).

Paulatinament, doncs, s'ha anat imposant, en els poders públics, la convicció que l'ocupació per compte pròpia és una font de nous llocs de treball i una alternativa rellevant a l'ocupació assalariada. De fet, **des de la dècada dels anys 80, les taxes d'autoocupació han crescut**: un estudi realitzat per Van Stel (2006) per a 23 països de la OCDE, van trobar comportament d'U en les taxes d'autoocupació entre 1972 i 2002.

2.1.5. L'esperit empresarial i els factors clau en la generació d'activitat emprendedora

Pel que fa a l'**esperit empresarial**, que ha esdevingut una **font d'interès creixent** per un important nombre d'economistes, hi ha tres visions a destacar: la de l'**empresari innovador** de Schumpeter (1934; 1942), la de la **cerca de guanys i oportunitats** de Kirzner (1997) -amb la iniciativa empresarial es poden obtenir beneficis en un mercat de creixents oportunitats de negoci- i la dels **agents amants del risc** de Knight (1999) en escenaris d'incertesa. Per Schumpeter l'esperit empresarial o innovador es planteja com una forma dels empresaris de crear nous productes i processos per fer front a la dinàmica del mercat.

Teories més recents, com la de Carlsson (1989:1992) afirmaria que el **ressorgiment de l'esperit empresarial** es dona per l'**augment de la competència econòmica** i la fragmentació del mercat, així com els avenços tecnològics. Per Piore i Sable (1984) es produeix per la **desaparició de la producció en massa i l'especialització flexible**. També per la **reorientació a activitats econòmiques no manufactureres**. I Brock i Evans (1989) destaquen el **major nivell d'educació de la població, canvis** en els hàbits de **consum i un mercat de treball més flexible i mòbil**. Per Audretsch i Thurik (2000) els elevats nivells d'atur van estimular la creació d'empreses. Finalment, hi ha autors com Loveman i Sengenber (1991), ACS i Armington (2004) i Foelster (2000) que destaquen el **paper clau dels governs i les administracions públiques en la promoció de la cultura de l'emprenedoria** i les PIMES.

Pel que fa la **figura de l'empresari**, les investigacions empíriques han posat de manifest que els principals **traits psicològics i motivacions** que el caracteritzen són els següents (Veciana, 1989): necessitat d'independència, motivació d'èxit, energia personal i desenvolupament d'iniciativa, control intern, esperit de risc o propensió a assumir riscos, persona insatisfeta o "marginada", intuïció, visió de futur, orientació a l'acció i tolerància de l'ambigüïtat. En una investigació realitzada fa anys sobre els **motius per a crear una empresa pròpia**, es conclouia que els més importants eren l'afany d'independència personal, la possibilitat de posar en pràctica les pròpies idees, el crear alguna cosa pròpia i l'afany d'independència econòmica (Genescà i Veciana, 1984).

En l'estudi **Global Entrepreneurship Monitor (GEM)**, que és l'estudi de referència internacional en el camp de l'activitat emprendedora, el seu **esquema conceptual** apunta que *"l'activitat emprendedora no és un acte aïllat d'un individu independent del context social, sinó que està íntimament entroncada amb aquest. En aquest sentit, es considera que la intensitat i les característiques de l'emprenedoria són conseqüència de la interacció entre la percepció que l'emprenedor té sobre les oportunitats que li ofereix l'entorn i sobre les pròpies capacitats, habilitats i motivacions per emprendre, d'una banda, i les condicions de l'entorn en què aquesta es desenvolupa, de l'altra (...)* El context cultural i socioeconòmic del país, tant en termes de creixement econòmic com d'ocupació, **condiciona els resultats de l'activitat emprendedora**.

*Aquest context influeix també en la valoració i percepció que la societat té de la funció empresarial i en la valoració i percepció que els emprenedors potencials tenen sobre l'existència o no d'oportunitats per emprendre i sobre la pròpia vàlua (capacitat i motivació) per posar en marxa una nova empresa. En conseqüència, el context socioeconòmic i cultural del país en relació amb l'emprenedoria serà un **factor clau per explicar**, d'una banda, la **propensió a iniciar** noves activitats empresarials i, de l'altra, per **explicar els resultats** d'aquestes i la seva qualitat'' Guallarte, C, et al (2020).*

En aquest sentit, l'estudi GEM analitza i compara, via enquesta, elements sobre **com la societat percep la funció empresarial** (estatus que la societat dona a empresaris, si ser empresari es considera una bona opció, si els mitjans presten atenció i difonen l'activitat empresarial) i sobre les **percepcions que les persones i emprenedors tenen sobre l'entorn i sobre si mateixos** (si hi ha bones oportunitats per emprendre, si es disposa de les capacitats i habilitats necessàries per ser empresari, la por al fracàs i les intencions i motivacions per emprendre).

2.1.6. Dues visions i motivacions sobre l'emprenedoria

Per una banda, hi ha la visió que el **treball per compte propi** pot facilitar a la persona una apreciable autonomia, **l'oportunitat de realitzar-se** i una remuneració proporcionada a l'esforç físic i mental desplegat, als riscos assumits i als recursos financers invertits. També com a visió positiva, les **microempreses** han estat considerades per molts investigadors un **element essencial per al desenvolupament econòmic** i el seu creixement, un indicador de **dinamisme** empresarial d'un país (McPherson, 1996; Mead y Liedholm, 1998).

Per altra banda, des d'una visió més pessimista, es considera que l'autoocupació serà un **simple mitjà de subsistència**, sense massa perspectives de superar una situació marginal. En aquest últim cas, el treball per compte propi serà una alternativa de la qual derivaran **activitats poc atractives i ingressos escassos** (Earle i Sakova, 2000).

De fet, un elevat percentatge d'ocupació per compte pròpia i de noves empreses **pot ésser reflex de competitivitat de l'economia**, de creació de llocs de treball, d'innovació i, fins i tot, de mobilitat econòmica i social (Rotger, Gortz, i Storey 2012). **Per altra banda**, però, pot indicar, en realitat, **escassetat en l'oferta d'ocupació per compte aliena**. S'ha observat que les persones que passen d'un treball assalariat al treball per compte propi són les que han rebut remuneracions relativament baixes, canvien de treball freqüentment i han experimentat llargs períodes de desocupació (Evans y Leighton, 1989). L'estudi de Thurik i Verheul (2003) posa de manifest que, a Espanya, l'alt volum de petites empreses, i en especial microempreses, està **relacionat amb la desocupació**.

Així, a l'estudiar la creació d'empreses predominen en la literatura **dues perspectives o enfocaments** que tracten d'explicar les variacions en les taxes d'ocupació per compte propi i de creació d'empreses (Genescá Garrigosa, E, & Capelleras Segura, J-L, 2004). Cadascuna d'elles s'associa a una **motivació bàsica diferent** per crear una empresa. La primera motivació, qualificada com a "**pull**", parteix de la **identificació d'una oportunitat** i de la percepció que la seva explotació pot aportar avantatges a l'empresari (capaç de materialitzar-la) com a principal motiu per crear una empresa pròpia (Genescá Garrigosa, E, & Capelleras Segura, J-L, 2004). Considera que un **treballador per compte propi** pot ser un **empresari amb èxit** que identifica i explota noves oportunitats de negoci introduint nous productes i/o processos de producció.

D'acord amb aquesta visió, un percentatge elevat d'ocupació per compte propi reflecteix un alt nivell d'empresarialitat (o emprenedoria). Existeix evidència empírica que corrobora aquesta perspectiva (Taylor, 1996; Blanchflower i Oswald, 1998; Lin et al., 2000).

Per a la segona concepció, anomenada "**Push**", la creació d'una empresa pròpia ve determinada per la **inexistència d'alternatives personals**, és a dir, per la **dificultat d'obtenir un treball dependent satisfactori** (Genescà i Capelleras, 2004). Sota la **motivació push**, el **treball per compte propi està associat positivament amb la desocupació**, ja que la gent és "empesa" cap a l'establiment de les seves pròpies empreses perquè no pot trobar oportunitats d'ocupació assalariada.

En aquest sentit, els resultats de la recerca d'Alba-Ramírez (1994) a Espanya i els Estats Units mostren que la **durada de la desocupació incrementa significativament la probabilitat de convertir-se en treballador per compte propi**. També en el cas espanyol, els resultats obtinguts en la investigació de Carrasco (1999) indiquen que **els aturats tenen major probabilitat d'entrar en l'ocupació per compte propi**. També l'estudi de Genescà i Capelleres (2004) observa a Espanya una relació negativa entre el creixement de l'ocupació en el segment de les microempreses i el creixement de l'ocupació per compte pròpia en aquest segment, i que **els nivells d'autoocupació creixen quan empitjora la situació econòmica**.

Val a dir que aquests elements macroeconòmics (nivell d'atur, taxa d'atur de llarga durada, etc.) condicionaran el pes en cada país del percentatge de persones emprenedores que ho són per motivació push o pull, de manera que com major taxa de desocupació i major taxa d'atur de llarga durada, faria esperar un major pes de la motivació push (per necessitat).

2.1.7. Polítiques catalanes de foment emprenedoria convencional

Pel que fa a les **polítiques i programes de suport a la creació d'empreses**, cal destacar el paper del **món local**. Tal i com es recull en el directori de centres locals de serveis a les empreses de la demarcació de Barcelona (CLSE), aquests són "departaments dels **ajuntaments** que treballen per desenvolupar el teixit empresarial dels seus territoris. Amb aquest objectiu, ajuden a crear, consolidar i fer créixer noves empreses, i a millorar la competitivitat de les ja existents". Hi havia 96 l'any 2019, i entre els seus serveis de foment i suport a emprenedors, trobem:

- Concursos d'idees empresarials
- Assistència tècnica a persones emprenedores per a l'anàlisi de la viabilitat del seu projecte empresarial
- Serveis de suport per a la realització de tràmits per a la creació de l'empresa i/o per a la sol·licitud de subvencions
- Suport a empreses de recent creació per millorar la seva competitivitat i consolidar-se en el mercat.
- Formació empresarial tant per a persones emprenedores com per a empreses.
- Serveis d'allotjament empresarial (vivers, centres d'empreses o hotels) per a noves i petites empreses i professionals autònoms

Segons el directori, els CLSE van atendre al 2019 a 74.854 persones emprenedores i van ajudar a **crear 3.051 empreses**, que, en conjunt, **han generat 4.160 llocs de treball nous** (1,36 treballadors per empresa, de mitjana, incloent el promotor).

Segons la **demografia harmonitzada de l'INE (INE, 2020)**, el 81,0% de les empreses que van néixer i el 71,4% de les que van desaparèixer no tenien assalariats.

I, tal i com es pot apreciar a la taula 1, **entre el 43% i el 48% (depenent any de naixement) de les empreses creades desapareix al cap de 3 anys d'activitat (taxes de supervivència lleugerament superiors al 50%)**:

Desapariciones de empresas en los tres primeros años de vida (en porcentaje)

Cohortes	Año 1 de vida	Año 2 de vida	Año 3 de vida	Acumulado
2017	24,5			
2016	23,5	12,4		
2015	22,7	12,3	8,7	43,7
2014	23,5	14,2	8,7	46,5
2013	22,6	12,3	9,8	44,6
2012	24,0	12,5	8,5	45,1
2011	24,2	14,0	9,4	47,5
2010	23,5	14,1	10,4	48,0
2009	20,1	14,7	11,5	46,2
2008	20,8	13,2	10,8	44,7
2007	20,9	14,6	10,1	45,6
2006	17,4	15,3	11,3	43,9
2005	14,5	12,0	11,8	38,3
2004	15,5	9,3	9,3	34,0
Promedio	21,3	13,1	10,0	44,0

Taula 1: Desaparició d'empreses en els tres primers anys de vida (%). Font: INE (2020) Demografia armonitzada de empreses, año 2018. Notas de prensa

A més, la taxa de mortalitat de les empreses decreix a mesura que aquesta és de major grandària:

Stock, nacimientos y muertes de empresas por estrato de asalariados. Año 2018

	Total	Sin asalariados	De 1 a 4 asalariados	De 5 a 9 asalariados	De 10 o más asalariados
Stock	3.682.313	2.124.349	1.217.379	194.407	146.178
Nacimientos de empresas	376.785	305.034	62.436	7.221	2.094
Muertes de empresas	292.912	209.085	74.833	6.861	2.133
Variación neta	83.873	95.949	-12.397	360	-39
Tasa de nacimientos (%)	10,2	14,4	5,1	3,7	1,4
Tasa de muertes (%)	8,0	9,8	6,1	3,5	1,5
Tasa neta (%)	2,3	4,5	-1,0	0,2	-0,03

Taula 2: Naixements i morts d'empreses per estrat d'assalariats. Font: INE (2020) Demografia armonitzada de empreses, año 2018. Notas de prensa

2.2. L'ESS i les polítiques de foment

2.2.1. Orígens i evolució

Podem situar el naixement de l'economia social i solidària (ESS) en les respostes obreres i camperoles als processos de pauperització i explotació del primer capitalisme del segle XIX. Al llarg d'aquell segle, l'ESS es va encarnar sobretot en cooperatives i mutualitats. En l'actualitat, quan ja **fa gairebé dos-cents anys que van néixer les primeres cooperatives**, les pràctiques d'ESS s'han diversificat i estès arreu del món. En concret, **des de la dècada de 1980** es produeix una **eclosió de les iniciatives d'aquesta "altra economia"**; s'inventen noves formes que conviuen, i de vegades s'hibriden, amb les tradicionals, unes i altres es multipliquen arreu, i a poc a poc actuen alhora com a sector socioeconòmic i com a moviment social transformador, forjat sobretot com a moviment internacional al caliu dels fòrums socials mundials del segle XXI (Garcia, J; 2014, Diputació de Barcelona).

La important **crisis econòmica, financera i social** que s'inicia entre els anys **2007 i 2008**, suposa una **sacsejada important i un nou impuls i sensibilitat de l'ESS**. A Espanya i altres països greument afectats per la crisi, la principal resposta va ser una severa política econòmica de **retallades i de reducció de la despesa pública**, que va tenir **efectes devastadors en el treball**, el consum privat i en la inversió pública. El treball no solament **va decaure en quantitat**, sinó també en **qualitat**, a través de tota una cascada de mesures (en nom de la competitivitat) per abaratir acomiadaments, reduir salaris i retallar drets laborals que van redundar en l'expansió del treball temporal, precaritzat, flexible i informal.

Arrel de la crisi, **sorgeix en diferents punts d'Europa un ampli moviment cívic** que reclama la necessitat de supeditar el benefici econòmic a l'interès social (Hart, 2015). Es tracta de **pràctiques heterogènies**, producte tant de la necessitat (aprovisionament econòmic per vies alternatives) com del desencant pels excessos de l'economia de mercat (desigualtat, contaminació ambiental, etc.). Així, aquesta renovació i actualització del debat sobre l'economia social i cooperativa s'ha d'emmarcar en el **procés d'accelerat canvi d'època**, on molts dels elements estructuradors de la vida i de la convivència social pateixen transformacions molt profundes (treball, família, composició social, cicle de vida...). Així, com diu en Jordi Jané, quan la "societat se sent del tot subordinada als capricis dels mercats financers, més empobrides per les polítiques d'austeritat dictades a milers de quilòmetres, i més abandonada per les administracions, es gesten dintre seu iniciatives econòmiques, la majoria de caràcter microeconòmic, que intenten satisfer les necessitats més bàsiques que han quedat desateses, i el marc natural per desenvolupar-les és precisament el territori que més coneixen, el poble, el barri o la ciutat on viuen" (Garcia, J; 2014, Diputació de Barcelona).

2.2.2. Conceptualització ESS i diferències vs altres conceptes similars

Economia social i solidària és el terme que fa servir el moviment internacional més representatiu del sector, que és RIPESS (Xarxa Intercontinental de Promoció de l'Economia Social i Solidària). Segons Jordi Garcia Jané (2014), l'adjectiu **social** és una manera de subratllar que cooperatives, finances ètiques, xarxes d'intercanvi, etc. són **iniciatives econòmiques** que, elles sí, estan al **servei de la societat**. I **solidària** es relaciona amb l'**associativitat** i en tenir en compte el benestar general, en contrast amb l'individualisme i la filantropia burgesa; i parla de **solidaritat democràtica**, com a vincle voluntari **d'ajuda mútua entre ciutadans** lliures i iguals en drets.

L'ESS, no obstant, és un concepte subjecte a **diversitat de caracteritzacions o significats**, ja que fan referència a pràctiques econòmiques heterogènies amb orígens diferents, arrelades en contextos socials i territorials diversos. En aquest sentit, el Consell Való d'Economia Social (CWES), de Bèlgica, descriu l'economia social com el conjunt d'"activitats econòmiques exercides per societats, principalment cooperatives, mutualitats i associacions l'ètica de les quals es tradueix en els **principis següents**: 1. Finalitat de **servei als membres o a la col·lectivitat** abans que al benefici; 2. **Autonomia en la gestió**; 3. Processos de **decisió democràtica**, i 4. **Primacia de les persones i del treball** per sobre del capital en el repartiment dels beneficis."

Similar és la caracterització que en fa el *Chantier de l'Économie Sociale*, del Quebec. Per a aquesta xarxa de xarxes d'empreses d'ESS, la missió del sector, que ells anomenen economia social, **serveix als membres i a la comunitat abans que a l'obtenció de beneficis**, les seves

organitzacions són independents de l'Estat, les decisions les prenen democràticament els treballadors i/o els usuaris, es concedeix prioritat a les persones sobre el capital i funcionen sobre la base de la participació, l'apoderament i la responsabilitat individual i col·lectiva.

En canvi, és diferent la definició que fa la **Comissió Europea** sobre les **empreses socials**, per exemple en l'informe "Las empresas sociales y sus ecosistemas en Europa, 2020". En aquest informe, primer es cita la definició de la Social Business Initiative, Comissió Europea, 2011, en que "les empreses socials realitzen activitats comercials (dimensió empresarial / econòmica) per tal d'aconseguir un bé comú social o per a la societat (dimensió social) i tenen una organització o un sistema de propietat que reflecteix la seva missió (dimensió de governança i propietat inclusiva).

A continuació, l'informe precisa les definicions de cada una de les tres dimensions. Sobre la **dimensió empresarial o econòmica**, diu que aquesta separa les empreses socials del sector públic i de les entitats tradicionals sense ànim de lucre, ja que les empreses socials participen d'intercanvis de mercat, generen ingressos i assumeixen riscos. No obstant, en general depenen d'una mescla de recursos que els diferencien de les empreses mercantils: treball voluntari, donacions, subsidis, així com ingressos per venda de béns i serveis a clients privats o per la prestació de serveis d'interès general sobre contractes amb les administracions públiques. I compta amb un equip de persones que poden ser treballadors remunerats o voluntaris, i ha d'assumir costos per desenvolupar les seves activitats.

Quant a la **dimensió social**, les empreses socials "persegueixen l'objectiu social explícit de servir la comunitat o a un grup específic de persones". Això les separa de les empreses convencionals. L'objectiu social explícit que es persegueix ha d'estar clarament definit a nivell estatutari. Els productes i serveis subministrats i/o els processos de producció i assignació també han de ser "socials" i generar beneficis directes per a tota la comunitat o per a grups específics de persones desfavorides. Les empreses socials poden, per tant, subministrar un ampli conjunt de **béns i serveis d'interès general**. El conjunt de serveis prestats pot incloure serveis de benestar, salut, educació, cultura, serveis públics (per exemple, abastament d'aigua, gas i electricitat), així com la solució d'una àmplia gamma de problemes socials, depenent de la diversitat de necessitats no satisfetes que puguin sorgir a nivell local en diferents països i contextos". Per tant, **aquesta definició sembla que exclouria algunes cooperatives que produeixen béns de consum**.

Quant a la **dimensió de governança-propietat inclusiva**, "les empreses socials han de tenir **límits en la distribució de beneficis**. També han d'incloure a les parts interessades (stakeholders) en l'elaboració de solucions adequades i adoptar estructures de propietat i models de gestió que permetin augmentar la participació dels interessats afectats per l'empresa a diferents nivells". Sobre la restricció de la distribució sense ànim de lucre, diu: "pot dirigir-se als membres de l'empresa social o a parts interessades que no siguin propietàries, com els/les treballadors/es i els/les usuaris/es, que exerceixen el control de l'empresa. Pot ser total, en la qual no s'admet cap distribució de beneficis, o parcial, en què els dividendes del capital risc aportat pels membres es limiten a una taxa determinada. En alguns casos s'introdueixen restriccions i/o l·lindars en la remuneració de gerents i treballadors/es per evitar una distribució indirecta dels beneficis. La restricció de la distribució parcial és més coherent amb el caràcter empresarial de l'empresa social, ja que incentiva les/els inversors/es a comprometre capital i donar suport el creixement econòmic

de l'empresa. Així mateix, la restricció de la distribució parcial no perd la seva funció sempre que es reforci amb la participació dels agents interessats i estigui recolzada per un bloqueig d'actius”.

Una vegada revisades aquestes caracteritzacions, es proposa que el **programa d'impuls de l'emprenedoria col·lectiva en ESS: millor emprendre junts!** parteixi de la conceptualització que fa en Jordi Jané (2014) sobre l'ESS: “aquell conjunt de pràctiques que donen **primacia a la satisfacció de necessitats humanes** per sobre del lucre, **gestionen** la seva activitat de **manera democràtica** i estan **compromeses amb el seu medi natural i social**, en la perspectiva de la **transformació social**. Em refereixo, per tant, a pràctiques –no sols a entitats i empreses– de naturalesa econòmica i, doncs, d'apropiació, transformació, comercialització, consum, distribució de l'excedent, inversió i circulació monetària. El seu objecte social és satisfer necessitats dels membres i/o de la col·lectivitat. El **servei passa, doncs, per davant del lucre, que no existeix o bé està limitat** (fons irrepartibles en el cas de les cooperatives, per exemple), i en tot cas és distribuït no en funció del capital aportat per cadascú, sinó de la participació de cada persona en l'activitat col·lectiva”.

Si **comparem la definició d'ESS seleccionada**, la d'en Jordi Jané, **amb la definició d'empresa social de la Comissió Europea**, trobem que la seleccionada és **menys exigent** quant a la **tipologia de béns i serveis produïts** per les entitats (No solament han de ser béns i serveis relacionats amb l'interès general, sinó que és inclusiva amb aquells més relacionats amb els interessos dels membres associats), és **més estricta amb l'exigència democràtica** (les decisions més rellevants es prenen de manera democràtica vs la de la Comissió solament demana la inclusió dels *stakeholders* en el disseny d'actuacions i la seva participació a través de l'estructura de propietat i gràcies a models de gestió que n'augmentin la seva participació) i, **quant a la distribució de beneficis o ànim de lucre**, les **diferències** versus la caracterització d'ESS **no són rellevants**.

És per això que, en aquest informe de la Comissió, les legislacions espanyoles que cita, per la seva major proximitat amb el concepte d'empresa social, són: Llei de cooperatives d'iniciativa social (27/1999), Llei d'empreses d'inserció social (44/2007) i Reial decret sobre les persones amb discapacitat (1/2013 revisat 9/2017). De fet, diu que aquestes lleis “defineixen les cooperatives d'iniciativa social, les empreses d'inserció social i els centres especials d'ocupació de manera que s'ajusten estretament a la definició operacional de l'ESS de la UE”. També afirma que, a Espanya, com a Bèlgica i França, “hi ha una tendència general a barrejar l'empresa social amb enfocaments que es refereixen a tendències superposades i/o frontereres. Aquest és el cas, en particular, dels països que tenen una llarga tradició d'economia social”.

En canvi, la **conceptualització d'ESS que impulsarà el programa** d'emprenedoria col·lectiva té un **grau molt elevat de coincidència** amb el que estableix la **lleï espanyola 5/2011 sobre economia social**, en el seu article 4, delimita el sector pel compliment d'aquests **quatre requisits**:

- «a) Primacia de les persones i de la finalitat social per sobre del capital, la qual cosa es concreta en la gestió autònoma i transparent, democràtica i participativa, que porta a prioritzar la presa de decisions més en funció de les persones i les seves aportacions de treball i serveis prestats a l'entitat o en funció de la finalitat social, que en relació amb les seves aportacions al capital social.
- b) Aplicació dels resultats obtinguts de l'activitat econòmica principalment en funció del

treball aportat i el servei o activitat realitzada pels socis i sòcies o pels seus membres i, si escau, a la finalitat social objecte de l'entitat.

c) Promoció de la solidaritat interna i amb la societat que afavoreixi el compromís amb el desenvolupament local, la igualtat d'oportunitats entre homes i dones, la cohesió social, la inserció de persones en risc d'exclusió social, la generació de llocs de treball estables i de qualitat, la conciliació de la vida personal, familiar i laboral, i la sostenibilitat.

d) Independència respecte dels poders públics.»

Aprofundint en la definició d'ESS que emprarem, en Jordi Jané descriu els **subsectors més rellevants** de l'ESS, així com algunes de les formes jurídiques que contenen:

- Apropiació sostenible i comunitària de recursos: aquelles formes de gestió dels recursos naturals en què la propietat o el benefici que se n'extreu pertanyen a una comunitat determinada de persones, que els administra democràticament d'acord amb una sèrie de regles. Són els anomenats béns comuns. Actualment, als comuns materials hem d'afegir els comuns immaterials, sovint anomenats procomú (o commons)
- Treball cooperatiu: té lloc en cooperatives de treball associat, societats laborals, cooperatives agràries de treball comunitari de la terra o de pescadors i altres empreses que són propietat dels treballadors. Implica la gestió democràtica i participativa de la producció per les persones productores, exclusivament o amb altres grups d'interès com els consumidors o usuaris.
- Comercialització justa: pràctica de distribució de productes fets en condicions socials i ambientals adequades entre productors, comercialitzadors i consumidors, i basada en preus justos. Els principals canals de comercialització justa adopten la forma de cooperatives de consum, de cooperatives de serveis, d'associacions i cooperatives mixtes
- Consum responsable: aquells béns de consum o serveis que, al mateix temps que satisfan les nostres necessitats, beneficien també els productors i no malmeten els ecosistemes. El consum responsable –també dit crític, conscient o transformador– pren diverses cares: consum cooperatiu, consum ecològic, consum solidari, consum col·laboratiu i, naturalment, reducció del consum . La figura més habitual, però no única, és en les cooperatives de consum.
- Finances ètiques: formades per entitats financeres, com les cooperatives de crèdit, que són de propietat col·lectiva, gestió democràtica i que, en la seva activitat, prioritzen l'obtenció d'un benefici social per sobre del benefici econòmic. Promouen l'ús social dels estalvis i les inversions. També són transparents amb els seus clients sobre el destí dels seus estalvis.
- Moneda social
- Distribució solidària: Consisteix a distribuir l'excedent econòmic de la producció de manera democràtica i amb criteris d'equitat i de solidaritat. A escala empresarial, implica adoptar ventalls salarials reduïts a les empreses, així com utilitzar part dels excedents per donar suport a activitats socials i comunitàries.

2.2.3. Emprenedoria social – empenedoria ESS

Segons la Guia d'economia social i solidària per a l'administració local (Diputació de Barcelona, 2014), la incorporació de l'adjectiu «social» a la noció de persona empenedora mostra, de manera

genèrica, com les motivacions no estrictament econòmiques poden ser presents en qualsevol iniciativa empresarial. No obstant això, **conviuen diverses definicions del que es pot considerar o no emprendoria social** que es diferencien atenent aspectes com la compatibilitat amb l'afany de lucre, la naturalesa individual o col·lectiva de la iniciativa o la forma d'organització més o menys democràtica de l'empresa/organització.

Per una banda, més en relació amb el concepte d'empresa social que va caracteritzar la Comissió Europea i sota la visió d'alguns importants agents econòmics capitalistes, **l'emprendoria social** es presenta com allò “capdavanter en una vertadera revolució en el si del capitalisme, **que superarà l'antiquat estat del benestar**” (Mason, 2015) “i contribuirà, mitjançant la seva portentosa economia col·laborativa (*sharing economy*), a la creació d'un doble valor: econòmic i social” (Porter y Kramer, 2011: 64; a Driver, 2012: 421). En aquesta nova oportunitat es troba l'actuació i fins i tot lideratge de les escoles de negoci de referència (*Harvard Business School*, Esade, etc.) que ara tendeixen a introduir allò social en el disseny dels seus programes i a reclutar investigadors socials, consultors i CEO per a traslladar el seu coneixement comercial al camp de l'emprendoria social (Austin, Stevenson i Wei-Skillernlleen, 2006; Meyskens, Calleen, Stamp et al., 2010). Aquest entusiasme amb l'emprendoria social s'ha donat també a Catalunya, per exemple, el Programa d'emprendoria social de la Caixa, que ofereix finançament, assessorament i oportunitats creditícies. Des d'aquestes institucions i des de les administracions públiques es considera que l'emprendoria social té gran potencial per transformar els **problemes socials i mediambientals en actius econòmics rentables a mínim cost públic**, cosa que explica que aquest s'hagi convertit en un camp d'acció estratègic (Hugo Valenzuela-García, et al; 2019).

En canvi, en la proposta de programa **d'emprendoria col·lectiva ESS: Millor emprendre junts!** el que s'impulsarà seran **projectes emprendors** duts a terme, com a mínim, **per dues persones**, i ho faran, tal i com es defineix en el Manual de Emprendimiento Colectivo y Economía Social, de la Junta de Andalucía (Andalucía Emprende, Fundación Pública Andaluza; 2020) sota un **enfocament social**: “on el principal objectiu és la **cooperació entre persones** que aporten recursos econòmics, formació, experiència, coneixement, etc. per a la **creació del seu propi lloc de treball i el d'altres persones** i en el que el **capital** i la seva **rendibilitat** són un instrument més i un indicador d'èxit del projecte, però **no l'objectiu principal**”.

Tal i com diu el Manual, “emprendre al costat d'altres persones ens permet **comptar amb diferents punts de vista i noves idees**, unir experiències professionals i formatives i **augmentar la potencialitat del projecte**. Les persones que emprenen col·lectivament i treballen en equip saben complementar-se i coordinar-se, saben donar el millor de si mateixes alhora que fan que els qui les acompanyen despleguin la seva màxima destresa i capacitat”. Aquesta és una de les grans avantatges de l'autoocupació col·lectiva: el **suport mutu i la complementarietat de coneixement**, habilitats i aptituds.

Per il·lustrar el valor de sumar-se, comprometre's i apostar per una direcció comuna, el Manual fa servir l'exemple de les oques, que volen en forma de V. La ciència ha descobert que gràcies a volar junts en V, les oques augmenten com a mínim el 71% el seu poder de vol. Si una oca es separa i vola sola, nota la major resistència del vent i torna a la posició del grup. A més, fan torns entre ells, de manera que els esforços estiguin equilibrats (ja que el primers sofreixen més resistència), i les de darrera produeixen sons per estimular les de davant.

De la mateixa manera, el Manual estableix que per a que un col·lectiu o grup de persones esdevingui un equip que sigui capaç d'emprendre amb èxit, s'hauran de donar cinc elements:

- Complementarietat: cada persona domina una parcel·la determinada del projecte.
- Coordinació: necessitat d'organització del grup.
- Comunicació: ha de ser constant i fluïda.
- Confiança: anteposar l'èxit de l'equip a l'èxit personal.
- Compromís: en aportar el millor de cada persona i en assolir l'objectiu comú

Per **completar i acotar** l'enfocament social de l'emprenedoria col·lectiva de la Junta d'Andalusia, el **programa d'emprenedoria col·lectiva en ESS** que es proposa, tindrà l'objectiu d'impulsar una **emprenedoria col·lectiva que segueixi els principis de l'article 4 de la Llei 5/2011 d'Economia Social**: primacia de les persones i la fi social sobre el capital; aplicació dels resultats obtinguts principalment en funció del treball aportat o activitat realitzada pels socis; promoció de la solidaritat interna i amb la societat; i la independència respecte els poders públics.

I quant a les **formes jurídiques** que el programa tindrà per objectiu impulsar, seran aquelles que la Llei 5/2011, en el seu article 5, considera que formen part de l'economia social: les cooperatives, les mutualitats, les fundacions i les associacions que duguin a terme activitat econòmica, les societats laborals, les empreses d'inserció, els centres especials d'ocupació, les cofreries de pescadors i les societats agràries. No obstant, es considera que, d'aquestes, la forma jurídica que serà més nombrosa i en la que pivotarà el programa, serà la de cooperatives.

El **concepte d'emprenedoria col·lectiva en ESS** que el programa vol impulsar és també **coincident amb el del Conseil d'Economie Sociale de l'Ile de Montreal**¹: l'emprenedor col·lectiu és un empresari que, per dur a terme el seu projecte, ha decidit **unir esforços amb altres persones**, ja sigui perquè tenen necessitats comunes que volen satisfer, o perquè comparteixen una idea comuna per donar resposta a una necessitat social expressada per la seva comunitat. Afirmar que pot ser en **qualsevol sector d'activitat econòmica** que produeix o ven un bé o un servei. També que aspira a la sostenibilitat financera i allà on **destaca** és mitjançant el seu estatus i els **principis i normes de funcionament** que acompanyen el seu estatus: adopten la forma de cooperatives, mútues i organitzacions sense ànim de lucre que tenen activitats de mercat. Sobre el seu propòsit afirma que no és generar beneficis ni enriquir els inversors, sinó sobretot **servir els seus membres o la comunitat**. Tanmateix, com a empresa, també té objectius econòmics a assolir. Finalment, són empreses que compten amb **processos de decisió democràtics** en el seu si, seguint el **principi d'una persona, un vot**, cosa que dona poder als seus membres i no als accionistes o associats amb més recursos. També han de ser independents dels poders públics (no pot estar sota el seu control) tot i que els poders públics els hi donin suport.

2.2.4. Detonants estructurals del naixement d'iniciatives ESS i/o empreses socials

En la publicació de la Comissió Europea (Borzaga, C., et al; 2020), a banda de les crisis econòmiques i els desafiaments socials i mediambientals com a detonant de la creació d'empreses

---

¹ Es pot consultar a:

<https://chantier.qc.ca/sismic/lentreprenuriat-collectif-cest-quoi/>

socials, diferencien dinàmiques ascendents (bottom-up), influenciades per la presència de cooperatives i associacions, i dinàmiques (top-down) més relacionada amb el desenvolupament i canvis en els sistemes de benestar. En les primeres, acostuma a haver poca cobertura pública de necessitats socials i un fort compromís cívic i/o tradició cooperativa (i els ciutadans les han impulsat per omplir llacunes).

Així, en el cas de les dinàmiques ascendents (bottom-up), s'afirma que “la majoria de les empreses socials tenen les seves **arrels en formes de consciència col·lectiva**, com la necessitat de **promoure la justícia social, protegir el medi ambient, donar suport la integració social i professional de les persones desfavorides, omplir llacunes en la prestació de serveis d'interès general** i sostenir el desenvolupament de les localitats marginades i deprimides. En altres casos, les empreses socials es basen en iniciatives de treballadors/es socials i usuàries que es comprometen a dissenyar nous models de serveis i a aplicar estratègies innovadores d'inclusió social per a **superar la dificultat dels proveïdors de serveis públics** de benestar a l'hora d'atendre les necessitats emergents que sorgeixen en la societat”. **En canvi**, en les descendents (**top-down**), les **reformes i privatitzacions dels serveis públics**, especialment aquells de l'àmbit de les polítiques socials, **han obert noves oportunitats a aquestes empreses**.

En les **top-down**, la cobertura pública és àmplia, però s'ha tendit a l'externalització cap a proveïdors privats, ben exemplificat pel Regne Unit i, en menor mesura, pels països nòrdics. En ells, les lògiques de mercat introduïdes per les noves formes de gestió pública en l'àmbit de les polítiques socials han obert noves oportunitats per les empreses socials. Val a dir, però, que en permetre als proveïdors amb ànim de lucre entrar al mercat, aquests han desplaçat a moltes empreses socials. Així mateix, aquesta dinàmica també ha impulsat les empreses socials a adoptar comportaments més similars als del mercat.

Ambdues forces coexisteixen dins de cada país, però la seva importància varia significativament en el temps i en l'espai segons el sistema de benestar, el grau de cobertura de l'interès general, la pertinença dels moviments cooperatius i associatius i el rol dels proveïdors públics vs altres. Segons la publicació de la Comissió Europea (Borzaga, C., et al; 2020), a l'**Estat Espanyol hi predomina la dinàmica bottom-up**.

2.2.5. Factors i motivacions individuals relacionats amb la creació d'iniciatives ESS

Si tornem a una **mirada més individualitzada de les motivacions**, l'emprenedoria social –sota aquella visió més propera a la de la Comissió Europea i a la dels agents econòmics que les volen impulsar per suplir o complementar l'estat del benestar– s'encarnaria en aquell individu que, davant de les adversitats, troba solucions sostenibles i rendibles independentment de l'Estat, simbolitzant així les **aspiracions de la classe mitjana** (reputació, prestigi i respectabilitat) (Freeman, 2007). Aquest individu internalitza processos **d'auto-gestió, auto-explotació i responsabilitat** que es **perceben com a desitjables** perquè s'emparen en **bases emocionals importants** com l'auto-realització, el **compromís social**, la sensibilitat mediambiental o la **solidaritat** (Rose 1999; Ruiz-Herrero, 2015; 140-200). Segons un estudi amb 43 entrevistes de cas en profunditat amb responsables o socis d'empreses socials de Catalunya (Hugo Valenzuela-García, et al; 2019) “l'emprenedoria social (...) subsumeix una heterogènia **classe creativa auto-ocupada**, desplaçada per la crisi i exposada a una progressiva degradació estructural del treball. Encara que la precarietat ha sigut sempre una característica del capitalisme, la novetat és que ara

afecta també als treballadors qualificats (Gill i Pratt, 2008: 26), que són empentats a formes d'emprenedoria i auto-ocupació desproveïts d'empara institucional”.

Si deixem l'empresa social i ens endinsem en l'ESS i, més específicament, en les **cooperatives de treball associat i l'anàlisi dels factors que influeixen en el seu procés de creació**, alguns dels elements a destacar en base a una recerca qualitativa formada per 37 entrevistes en profunditat (Coll Serrano, Vicente, et al., 2006), són la **percepció de gran dificultat** per a trobar **ocupació coincident amb la formació rebuda** (sobretot joves que s'associen amb ex-companys d'estudis o amics) i persones que provenen d'empreses dissoltes o que **han perdut la seva feina** (persones amb dificultat d'aconseguir un lloc de treball tot i disposar de certa experiència tècnica i la nova iniciativa és una continuació de la seva professió). De manera menys rellevant, es detecta també persones que **no es sentien satisfetes en la seva anterior feina**, nul·la possibilitat de promoció o **precarietat** laboral. I ja de forma molt més minoritària, van detectar persones que **consideraven la forma cooperativa com la més afí a la seva ideologia política**. Des de la perspectiva de les **actituds**, el mateix estudi (Coll Serrano, Vicente, et al., 2006) identifica en les persones que han creat una cooperativa trets com la confiança en si mateixos, l'obsessió per tirar endavant el negoci, capacitat d'esforç i treball sense esperar massa recompenses i resiliència. Per últim, és rellevant destacar que en les persones que van entrevistar, destacava que l'oportunitat de negoci que van decidir constituir prové dels estudis que van realitzar o de les ocupacions anteriors, així com el contacte amb clients potencials.

2.2.6. Anàlisis empírics comparats: creació, tancament i singularitats de les cooperatives vs empreses convencionals

A continuació es repassen una sèrie d'estudis que han comparat la incidència de diversos factors (PIB, taxa d'atur, ideologia, etc.) en la creació de cooperatives respecte la creació d'empreses convencionals (autònoms, SL, etc.), així com les seves diferències en l'obtenció de resultats econòmics.

Conte i Jones (1991) desenvolupen un model on interactuen potencials fundadors de cooperatives amb riquesa personal reduïda i sense habilitats gerencials i sense accés als mercats de capitals. En triar entre ser assalariats, crear una empresa convencional individual o una cooperativa, el que **farà més probable que apostin per la cooperativa és una major aversió al risc**, en ser un model on es reparteixen beneficis i pèrdues.

Pel que fa a la relació entre cicle econòmic i creació de cooperatives, es suposa que en contextos **d'elevat atur, incrementaran els emprenedors potencials** i la caiguda del cost d'oportunitat de les activitats emprenedores. I la **creació de cooperatives pot ser una alternativa atractiva per a treballadors acomiadats amb habilitats** específiques en un sector productiu (Dow, 2003). No obstant, Russell i Hanneman (1992) van trobar que les cooperatives, a Israel (període 1951-1988) es tendien a formar en períodes de baix atur. I Pérotin (2006) va comparar les empreses convencionals i les cooperatives **franceses** entre 1971-2002 i no va trobar que les cooperatives augmentessin en períodes de menor creixement econòmic i que **l'atur només tindria efectes negatius sobre la formació d'empreses convencionals**, sense generar impactes en la creació de cooperatives. Arando et al (2012), en un estudi realitzat al **país basc**, troben una **relació positiva entre formació de cooperatives i taxa d'atur** a nivell del municipi on es formen les

cooperatives, però no a nivell provincial. A **Finlàndia**, Kalmi (2013) que va analitzar comparativament la creació d'empreses convencionals i cooperatives en el període 1995-2005 va trobar una **relació positiva entre atur i formació de cooperatives**, i era negativa en empreses convencionals. En canvi, el **creixement de la demanda no tindria efectes en la creació de cooperatives**, mentre que sí faria que s'incrementés el nombre d'empreses convencionals. Dean (2018, en Guerra, P. coord. 2018), pel període 1997-2013 a **Uruguai**, troba que les **taxes de naixement de cooperatives són menors en tota la sèrie respecte a les d'empreses convencionals, però** que les cooperatives exhibeixen, també en tota la sèrie, **taxes de mortalitat clarament inferiors als de les empreses convencionals** (1,8% vs 4,9%). En les empreses convencionals van observar que a major taxa d'interès o d'atur, l'efecte era negatiu quant a la seva creació (comportament pro-cíclic). En canvi, en empreses cooperatives aquests factors no van resultar significatius. Van trobar, també, que si bé una **contracció econòmica (caiguda PIB) no afectava positivament la creació de cooperatives, sí que succeïa quan incrementava l'atur**. Ara bé, l'estudi també evidencia que quan augmenta l'atur, també incrementen els tancaments de cooperatives.

La **ideologia, o els canvis ideològics** de la societat, també podrien afectar a la creació de cooperatives. Perotin (2006) assenyala que l'interès en les formes cooperatives estaria més extesa en les persones d'esquerres. Russell i Hanneman (1992), en estudi empíric, van trobar una relació positiva entre la formació de cooperatives i la presència d'un govern d'esquerres. Dean (2018, en Guerra, P. coord. 2018), a l'Uruguai, va trobar que una tendència cap a posicions més dretanes de la societat afectava negativament la formació de noves cooperatives.

També s'ha estudiat la **influència de la densitat de cooperatives**. Així, Carroll i Hannan (1989) assenyalen que quan hi ha baixa densitat, les noves iniciatives tenen un important efecte legitimador, que en demostren la viabilitat i suposen un exemple a imitar. No obstant, a mesura que incrementa la densitat, aquest efecte es va perdent, en augmentar la competència. En una línia una mica diferent, Smith (2001) desenvolupa estudis de cas sobre els **conglomerats cooperatius**: aquests **aconsegueixen generar una xarxa endògena d'institucions de suport**. Això genera **economies d'escala** externes que fan **disminuir els costos de generar noves cooperatives**. I superat un nivell crític, es generen noves relacions, basades en la confiança i la reputació, que redueixen els costos de transacció amb institucions financeres, clients i proveïdors de les cooperatives. Pel que fa a la recerca empírica sobre aquesta qüestió, Arando et al (2012) troben al país basc que la **formació de cooperatives està positivament relacionada amb el nombre de cooperatives preexistents a la mateixa regió** (tant del mateix sector com en general).

Quant als **elements de tancament o abandonament de les cooperatives**, es destaquen els costos en la presa de decisions col·lectives, particularment quan la composició dels treballadors-socis és heterogènia (Hansmann, 1996). També s'ha tractat el tema de la **"degeneració cooperativa"**, quan aquesta es va convertint en una empresa convencional; Segons Ben-Ner (1984) les **cooperatives d'èxit** (els socis guanyen més que en una feina alternativa) progressivament substituiran als socis "costosos" que deixin l'empresa per treballadors "no costosos" i que no participaran en la presa de decisions. Es **tendirà a reduir el pes dels socis dins de la força laboral** de la cooperativa. Això també acabaria fent que en **sectors productius rentables**, les **cooperatives tendeixin a "degenerar"** i, amb tot, les cooperatives es concentrin més en sectors marginals o poc rentables de l'economia. En aquest sentit, Dean (2018, en Guerra, P. coord. 2018)

troba a l'Uruguai que l'augment de la competitivitat de l'economia encoratjaria a la "degradació de cooperatives". També van trobar que un govern d'esquerres i un gir social cap a ideologies d'esquerres frenaria la "degradació" de cooperatives.

Les **principals avantatges que es destaquen en la literatura de les formes cooperatives** són que en participar els treballadors de la gestió, la propietat i els excedents econòmics, generaria una **estructura d'incentius més adequada** per a que els treballadors proveeixin voluntàriament un **major esforç laboral**. També la **major estabilitat laboral** que caracteritza les cooperatives, afavoririen una **major acumulació de capital humà** i promoure les innovacions incrementals que es basen en els coneixements dels treballadors (Elster i Moene, 1993). A més, en les cooperatives es generen menys despeses (improductives) associades a la supervisió i vigilància del procés de treball, que a més es podrien substituir pel control horitzontal entre treballadors (Ben-Ner, 1988b; Bowles i Gintis, 1996). A més, en les cooperatives, en períodes de recessió, és raonable pensar que els socis podrien estar disposats a abaixar salaris en més mesura que els inversors comuns o que els treballadors de les empreses convencionals (Dean 2018, en Guerra, P. coord. 2018). En canvi, sembla que en moments de reducció de l'atur, les cooperatives podrien perdre part del seu atractiu. Finalment, hi ha treballs empírics que suggereixen que les cooperatives tenen major taxa de supervivència que les empreses convencionals (Burdín, 2014). També Ben-Ner (1988a) va trobar en el període 1974-1986 taxes de dissolució menors entre cooperatives que entre empreses convencionals.

Si bé hi ha alguns estudis empírics que entren en contradicció, a continuació es fa un **petit resum** dels elements més contrastats:

- La **creació de cooperatives** segueix **patrons més contracíclics** que el d'empreses convencionals: quant a l'atur, a Finlàndia es va trobar relació positiva entre atur i formació de cooperatives, element que també es va evidenciar entre atur municipal i creació de cooperatives al País Basc. I a Uruguai també es va trobar que majors taxes d'atur afectaven positivament la creació de cooperatives.
- **Menor efecte negatiu** en la creació de cooperatives de la **pujada del tipus d'interès** respecte la creació d'empreses convencionals.
- Les **taxes de naixement** de cooperatives **són menors** a les d'empreses convencionals, però diversos treballs apunten que les **cooperatives tenen major taxa de supervivència** que les empreses convencionals i que les cooperatives **exhibeixen taxes de mortalitat clarament inferiors** als de les empreses convencionals.
- Quant als elements de **tancament o abandonament** de les cooperatives, es destaquen els costos en la presa de decisions col·lectives. Val a dir que també s'observa més tancaments, de la mateixa forma que succeeix amb les empreses convencionals, en situacions de contracció econòmica. En sectors productius rentables, les cooperatives tendeixin a "degenerar" i, per contra, les cooperatives es concentren més en sectors marginals o poc rentables de l'economia.
- **Degeneració cooperativa**: les cooperatives d'èxit (els socis guanyen més que en una feina alternativa) progressivament substituiran als socis "costosos" que deixin l'empresa per treballadors "no costosos" i que no participaran en la presa de decisions.
- **Densitat de cooperatives**: quan hi ha baixa densitat, les noves iniciatives tenen un important efecte legitimador per a noves iniciatives. Per altra banda, els **conglomerats cooperatius** aconsegueixen generar una xarxa endògena d'institucions de suport que

- genera **economies d'escala** externes que fan **disminuir els costos** de generar noves cooperatives. I superat un nivell crític, es generen noves relacions que redueixen els costos de transacció amb institucions financeres, clients i proveïdors de les cooperatives
- **Ideologia dominant:** en un estudi es posa de manifest la relació positiva entre formació de cooperatives i la presència d'un govern d'esquerres, mentre que un altre conclou que la tendència cap a posicions socials més dretanes afectà negativament la creació de cooperatives.
  - **Avantatges microeconòmics del model cooperatiu:** disposen d'una estructura d'incentius més adequada per a que els treballadors proveeixin voluntàriament un major esforç laboral. A més, en les cooperatives es generen menys despeses (improductives) associades a la supervisió i vigilància del procés de treball. En casos de contracció de la demanda o crisis, disposen de major flexibilitat: els socis poden estar disposats a abaixar salaris en més mesura que els inversors comuns o que els treballadors de les empreses convencionals.

2.2.7. Importància de l'ESS per a la millora econòmica i social

Tal i com s'ha exposat anteriorment, l'economia social i solidària esdevé un camp rellevant per a **generar un desenvolupament econòmic més sostenible, inclusiu i transformador**: a través de l'ESS, una part de la població mundial millora les seves condicions de vida, tal com reconeix l'ONU (ONU, 2009). Però, a més, com diu Jané (2014) "l'ESS promou en les seves pràctiques un tipus de societat més democràtica, igualitària, local i solidària. **Més democràtica** perquè formar part activa d'una iniciativa d'ESS és com anar a una escola de democràcia i de participació. **Més igualitària** perquè en aquest sector les diferències salarials, d'oportunitats i de poder entre gèneres i entre categories professionals són força menors que a l'economia mercantil privada. **Més sostenible** perquè les empreses de l'ESS tenen menor propensió al creixement il·limitat i a la destrucció del medi ambient. **Més local**, perquè l'ESS neix de comunitats locals, fixa la població al territori i difícilment es deslocalitzarà. Finalment **més solidària**, perquè són pràctiques econòmiques que es preocupen per les necessitats de les persones de la pròpia organització i de la comunitat a diferència de la gran majoria d'empreses mercantils privades. A més, la major part d'activitats socials adreçades a millorar l'entorn –l'agricultura ecològica, la recuperació i el reciclatge de residus, la inserció sociolaboral, la promoció del patrimoni, la solidaritat internacional, el turisme solidari, l'art i la cultura, la comunicació alternativa, etc.– adopta aquestes formes d'organització econòmica. Està assumit de manera natural que la dimensió econòmica d'un projecte de canvi social, sigui del tipus que sigui, s'ha de gestionar amb criteris d'ESS i utilitzant tant com es pugui els tipus jurídics que s'hi adiuen millor, com ara la cooperativa". Una recerca realitzada entre una mostra de 39 cooperatives valencianes entre els anys 2008 i 2011, que combina l'anàlisi d'informació comptable i qüestionari als gerents, semblen confirmar aquests elements: les cooperatives desenvolupen la seva activitat al voltant de tres perspectives clau: el client, el medi ambient (creixement sostenible) i el paper dels treballadors en l'empresa (Sanchis Palacio, J. R., Campos Climent, V., & Mohedano Suanes, A. 2015).

Les **funcions econòmiques de l'economia social** (Chaves i altres, 1999) serien: la distribució més igualitària de la renda i la riquesa, el desenvolupament econòmic endogen, l'autonomia dels territoris, la correcció de desequilibris del mercat de treball, generar una oferta de serveis de benestar social, l'estabilització econòmica i el desenvolupament sostenible.

Cal posar de relleu, també, com les entitats **ESS són un gran actiu per a la consecució de l'Agenda 2030 i els Objectius de Desenvolupament Sostenible**. Tal i com afirma el Grup de Treball Interinstitucional de las Naciones Unidas sobre Economia Social i Solidària “l'ESS pot tenir un paper clau en la realització de l'Agenda 2030 i els ODS mitjançant la promoció d'un desenvolupament inclusiu i sostenible a través d'innovacions i pràctiques socials, institucionals i tecnològiques concretes (...) la majoria de les iniciatives de l'ESS estan arrelades en l'economia local, l'ESS pot tenir un paper important per tal de recolzar un **desenvolupament local inclusiu i sostenible**. Amb vista a portar l'aplicació dels ODS a nivell local, l'ESS pot ser part d'un enfocament més ampli de desenvolupament econòmic local que propiciï **víncles** entre les **necessitats no satisfetes d'ocupació, ingressos, béns i serveis i les cobreixi** de maneres compatibles amb la **utilització sostenible** dels recursos i la creació d'actius locals, inclosos aquells actius i recursos associats amb els mitjans de vida dels grups desfavorits i marginats

2.2.8. Polítiques de foment d'ESS

Una vegada repassada la importància de l'ESS per a la millora econòmica i social, exposant un nombre important d'avantatges de l'ESS que en justificarien la necessitat de comptar amb iniciatives i polítiques públiques per a incrementar el nombre d'iniciatives ESS, cal posar de manifest que si comparem el fenomen emprenedor a Catalunya entre empreses convencionals i les d'ESS, trobem que el **nombre d'empreses convencionals creades** amb suport (assessorament, atenció a consultes, etc.) és **molt superior al de les iniciatives ESS**. Per exemple, això es fa evident si comparem les dades del directori dels CLSE de la demarcació de Barcelona (aquests van ajudar a **crear 3.051 empreses**, que, en conjunt, **han generat 4.160 llocs de treball nous**) amb les de la Xarxa d'ateneus cooperatius (130 empreses de l'economia social i cooperatives creades).

A continuació, repassarem les principals actuacions que existeixen per a fomentar i fer créixer les iniciatives d'ESS, tot i que atenent els objectius del treball i del programa que es vol impulsar, ens centrarem més en profunditat en aquelles relacionades amb l'impuls de l'emprenedoria en ESS.

En aquest sentit, seguirem les formes d'actuació que proposa Boixader, J., (DiBA, 2015) per donar suport a l'ESS i que, a nivell general, recullen la major part de polítiques que es desenvolupen a Catalunya, Espanya i la majoria d'Estats en que s'impulsa l'ESS:

- **Sensibilització:** encaminades a la presa de consciència sobre les oportunitats que generen les ESS per a persones, grups, comunitats. Exposant què és ESS, els seus valors, exemples d'ESS, etc.
- **Informació:** Els seus continguts abasten els aspectes generals de l'ESS, els agents actuants, l'existència de programes de suport, la disponibilitat de recursos i la realització d'activitats.
- **Assistència tècnica:** engloba un conjunt divers d'elements que es posen a disposició dels projectes per donar suport en la gestació de la idea, la seva validació, en identificar i planificar els elements claus per a la seva posada en marxa i el suport a la seva consolidació. Hi destaca la funció d'assessorament i el suport metodològic.

- **Ajut econòmic:** programes de suport econòmic per a incentivar la seva creació i donar suport en els costos de posada en marxa. Així mateix, informar o acompanyar les iniciatives sobre alternatives de finançament existent: per exemple, les finances ètiques i solidàries són una part consubstancial de l'ESS i apareixen múltiples fórmules com els socis col·laboradors, els títols participatius, les societats de garantia recíproca, el micromecenatge o les monedes locals.
- **Formació:** activitats encaminades a facilitar l'adquisició de coneixements i competències tècniques per a la realització de les iniciatives corresponents, però també l'exploració de nous temes i l'aprenentatge col·laboratiu.
- **Disposició d'espais:** són espais físics destinats, principalment, a l'allotjament temporal d'iniciatives d'ESS de nova creació, a les quals s'acompanya i es presten serveis per tal d'afavorir la seva consolidació i creixement, així com es fomenta la interrelació entre les iniciatives allotjades.
- **Xarxes de col·laboració:** La generació de xarxes és una de les formes d'actuació més rellevants per a la consolidació de l'ESS. Contribueix decisivament a la creació i l'enfortiment del capital social local. Les xarxes poden ser tant internes, que generen cohesió i confiança, com externes, que estimulen la connectivitat i l'accés a recursos.
- **Realització directa:** En determinats supòsits, l'administració local emprèn directament les actuacions en els àmbits de l'ESS. Assumeix aleshores un rol propi, principal i diferenciat de la resta d'agents, sense oblidar, però, que forma part d'un ecosistema.

2.2.9. Llei catalana de cooperatives

Tal i com s'ha exposat anteriorment, el **programa d'impuls de l'emprenedoria col·lectiva ESS: millor emprendre junts!** articularà una sèrie d'actuacions per a fer créixer les noves iniciatives ESS, aquelles que segueixen els principis orientadors de la Llei 5/2011 i que es constituïran en alguna de les formes jurídiques recollides en el seu article 5: cooperatives, mutualitats, fundacions i associacions, etc. No obstant, es considera que la forma jurídica que predominarà, serà la de les cooperatives. La regulació d'aquesta forma jurídica és competència autonòmica a l'Estat Espanyol. A continuació, es revisaran els principals elements de la legislació catalana en la matèria.

A Catalunya es va aprovar l'any 2015 una **nova llei de cooperatives** (Llei 12/2015, del 9 de juliol), que substituïa l'anterior llei de 2002. En el preàmbul s'afirma que la Llei "s'inspira en els principis generals històrics de l'Aliança Cooperativa Internacional (ACI) i especialment en la idea que la cooperativa és "una associació autònoma de persones que s'han unit de manera voluntària per a satisfer llurs necessitats i aspiracions econòmiques, socials i culturals en comú mitjançant una empresa de **propietat conjunta** i de **gestió democràtica**". Així mateix, els principis cooperatius que han d'inspirar l'activitat de les cooperatives a Catalunya, i que recull aquesta llei, són els definits per l'ACI "són l'adhesió voluntària i oberta; la gestió democràtica per part dels socis; la participació econòmica dels socis; l'autonomia i la independència; l'educació, la formació i la informació; la cooperació entre cooperatives, i l'interès per a la comunitat". També s'afirma en el preàmbul que la Llei persegueix els objectius de "**fomentar la creació de cooperatives** i la consolidació de les ja existents; reforçar les vies de finançament intern; millorar la gestió empresarial, i assolir un major dimensionament del món cooperatiu, sempre des de la perspectiva

de la simplificació i l'eliminació de càrregues, tant pel que fa als procediments de funcionament intern de les cooperatives com en llur relació amb l'Administració.

Una de les principals novetats de la Llei té relació amb el **foment de l'autoocupació** mitjançant la creació de cooperatives, i és la **reducció, de tres membres a dos**, del nombre **mínim de socis per a constituir qualsevol classe de cooperativa** (excepte en les cooperatives de consumidors i usuaris, que en calen deu). També hi ha **novetats per incentivar l'entrada de finançament**: “s'estableix un **règim més flexible per al soci col·laborador** que només aporta capital. Així, es preveu que no es pugui obligar aquestes persones a subscriure noves aportacions al capital social o a incrementar les que tenen subscrietes (...) es preveu que puguin pactar **percebre un interès** i que llurs obligacions i retribucions se subjectin al règim previst per a les aportacions voluntàries, o bé que **puguin participar en els excedents anuals**, en proporció al capital que hagin desemborsat, fent-se càrrec, si escau, de les pèrdues de l'exercici en la mateixa proporció fins al límit de llur aportació. Una altra novetat per a fomentar la creació de cooperatives va ser **revisar a la baixa la dotació d'excedents al fons de reserva obligatòria (FRO)**, que va passar del 30% al 20%, limitant els desincentius que aquesta dotació podia generar sense descuidar la solidesa econòmico-financera. Finalment, també cal destacar novetats per **afavorir la intercooperació** i un major dimensionament del món cooperatiu, eliminant l'obligació legal d'eleva a escriptura pública i inscriure els convenis intercooperatius en el Registre de Cooperatives. També es simplifica la formació de cooperatives de segon grau.

Pel que fa a la **constitució de cooperatives**, la Llei 12/2015 estableix que una cooperativa es constitueix mitjançant escriptura pública, que ha de contenir l'acta de l'assemblea constituent i els estatuts socials, i s'ha d'inscriure en el Registre de Cooperatives. Tal i com s'ha dit, han d'ésser integrades per un mínim de dos socis que duguin a terme l'activitat cooperativitzada, tot i que en el termini de cinc anys, han d'incorporar un tercer. L'**assemblea constituent** de la cooperativa ha d'aprovar els **estatuts socials**, designar les persones que han de fer els actes necessaris per a inscriure la societat projectada i nomenar les persones que, una vegada inscrita la cooperativa, han d'integrar el consell rector. L'acta de constitució ha d'ésser signada pels seus fundadors. En l'article 16 es detalla el contingut mínim dels estatuts socials (denominació, objecte social, diversos tipus de socis, etc.). Quant als terminis, la llei, en el seu article 20, estableix que una vegada inscrita al Registre de Cooperatives, aquest té un termini de dos dies hàbils, ha d'emetre resolució per a la qualificació jurídica dels documents de constitució.

Segons l'article 70, la cooperativa es constitueix amb un **capital social mínim de 3.000 euros**. Les aportacions dels socis, incloses les relatives al capital social mínim, **poden ésser dineràries o no dineràries**. Les aportacions **no dineràries han d'ésser expressades en béns o drets patrimonials susceptibles de valoració econòmica**. Aquest capital social de constitució (que es fixarà en els estatuts socials) ha d'ésser totalment subscrit i desemborsat i si és dinerària s'ha d'acreditar davant de notari, que atorga escriptura de constitució. També s'hi ha de descriure les aportacions no dineràries amb les dades registrals, si escau, i la valoració en euros que se'ls atribueix. Els membres del consell rector han de fixar la vàlua sota llur responsabilitat de les aportacions no dineràries i responen solidàriament de la vàlua fixada i de llur realitat. No obstant això, el consell rector queda exempt d'aquesta responsabilitat si sotmet la valoració de les aportacions no dineràries a informe d'una persona experta independent.

Quant als **tipus de socis**, la llei estableix els socis comuns, socis de treball, socis col·laboradors i socis temporals. Els comuns són els que realitzen l'activitat cooperativitzada. Els de treball, que només tenen sentit en les cooperatives que no siguin de treball associat, seran aquells treballadors que se'ls reconegui com a socis de treball (i se'ls hi aplicaran allò que diu la llei pels socis treballadors de les cooperatives de treball associat). Quant als **socis col·laboradors**, són aquells que, “sense dur a terme l'activitat cooperativitzada principal, puguin col·laborar d'alguna manera en la consecució de l'objecte social de la cooperativa. La col·laboració pot consistir en la participació en activitats de caràcter auxiliar, secundari, accessori o complementari a l'activitat cooperativitzada principal o només en l'aportació de capital”. Poden ser tant persones físiques com jurídiques (públiques o privades). Els seus drets i obligacions són regulats pels estatuts socials i, el que no es trobi allà regulat, per acord de l'assemblea. Si aporten capital, aquest es comptabilitza per separat al de la resta de socis, i aquest capital es fixa en estatuts o acord d'assemblea. En general, tenen dret a vot en l'assemblea (encara que el seu pes mai pot superar el 40%) i, si solament aporten capital, els estatuts els hi poden negar dret a vot. El capital que aportin es pot retribuir amb interès.

Les cooperatives catalanes tenen un **funcionament democràtic: cada soci comú té un vot**, tot i que aquest es **podria ponderar** en les cooperatives de treball associat i de consumidors i usuaris **en funció de la seva activitat cooperativitzada** a la cooperativa (s'ha de regular als estatuts i mai un soci pot tenir més del 20% del total). **L'assemblea general** ordinària s'ha de celebrar, com a mínim, una vegada a l'any. Aquesta nomena (per un període no superior a cinc anys) el **consell rector** que és l'òrgan d'administració, representació i govern de la cooperativa, amb competència per a establir les directrius generals d'actuació de la cooperativa, amb subordinació a la política fixada per l'assemblea general. La major part dels seus membres han de ser socis que realitzin l'activitat cooperativitzada. Es reuneix, com a mínim, un cop al trimestre. Els seus acords es prenen per majoria absoluta.

2.2.10. Polítiques catalanes de foment d'ESS

El principal actor públic de suport a les ESS el configuren els **ateneus cooperatius**. Es tracta d'una xarxa de 14 ateneus i més de 360 entitats públiques i privades que s'articulen arreu del territori per “dinamitzar i crear relacions socioeconòmiques col·lectives, democràtiques, justes i solidàries i, contribuir a l'enfortiment i el creixement de l'activitat econòmica així com a la creació de llocs de treball de qualitat”. Els ateneus cooperatius fomenten l'aprenentatge, la reflexió col·lectiva, la cooperació i la transformació social, cap a un model socioeconòmic sostenible i centrat en les persones, amb les següents **línies d'actuació**:

- Observació, recerca, diagnosi i seguiment territorial en ESS:
- **Formació per a la promoció, creació i consolidació de projectes de l'ESS**
- **Acompanyament per la creació i consolidació de projectes de l'ESS**
- Divulgació, sensibilització i generació de coneixement
- Facilitació de la intercooperació, enxarxament i dinamització territorial

A banda d'aquestes actuacions, en la seva web es poden consultar un seguit de guies sobre el món de l'ESS, especialment sobre cooperatives.

A més a més, anualment es convoca una **línia de subvencions per a finançar projectes singulars** de promoció de l'economia social i la creació de cooperatives i societats laborals. Les subvencions es concedeixen per **concurrència competitiva**. Els projectes singulars són projectes integrals dirigits a fomentar la reactivació econòmica, la competitivitat de l'economia i dinamitzar l'ocupació a través de la creació de nous projectes empresarials o empreses, noves línies de negoci, nous mercats, aprofitant oportunitats estratègiques del mateix sector d'activitat, o del territori, i que permetin reactivar l'economia social. Poden demanar subvencions els ens locals, les empreses cooperatives o societats laborals, les associacions i fundacions inscrites al Registre d'Entitats, Serveis i Establiments Socials (RESES). L'any 2019 aquesta línia de subvencions va ser de 9.642.050 €. Per tant, aquesta línia d'ajuts té un pes rellevant en fomentar el creixement de l'ESS, tot i que pivota més en fer créixer o articular nous projectes impulsats per administracions públiques o iniciatives ESS ja constituïdes, que d'impuls de l'emprenedoria ESS.

Per altra banda, des del món local, generalment integrats en la xarxa d'ateneus cooperatius, també es presten serveis de sensibilització, informació i suport a la creació d'ESS.

Cal fer especial menció dels serveis i programes que impulsa **Barcelona Activa** en aquesta matèria. Per una banda, recursos com:

- Formació estable, amb les següents càpsules: organització, gestió col·lectiva, mesures per la igualtat i foment d'una governança més participativa
- Servei d'assessorament en Emprenedoria Social i Solidària (SAESS): servei d'assessorament especialitzat i personalitzat que ofereix suport en aspectes com la generació de la idea, legislació, fiscalitat, i molt més.
- Espai d'allotjament InnoBadora: Comunitat d'incubació que acull iniciatives compromeses amb els valors de l'ESS
- Punt d'acollida i Orientació d'InnoBA (PAO): és la porta d'entrada a la innovació socioeconòmica i a la resta de recursos i programes

Per altra banda, una sèrie de programes:

- La Comunicadora: Programa d'impuls per a projectes d'economia col·laborativa amb enfocament procomú, s'ofereix un itinerari que inclou formació, assessorament especialitzat i espais participatius i de col·laboració entre projectes
- FeminESS: Itinerari d'acompanyament per a dones que vulguin conèixer formes d'emprendre dins de l'Economia Social i Solidària. Fomenta descobrir les potencialitats i recursos competencials de cada participant i poder identificar nous reptes personals i socials dins de l'àmbit de l'ESS. En línia similar, també tenen el programa Construïm en femení (promoció de l'emprenedoria cooperativa, social i solidària impulsada per dones)
- Programa Emprenedoria social que acompanya en el desenvolupament del projecte, des de la idea fins a la posada en marxa d'una empresa socialment responsable i econòmicament viable. En el programa hi ha sessions de formació, tutories personalitzades i seguiment (per a revisar-lo, resoldre els dubtes de l'equip promotor i proporcionar millores relacionades amb la matèria impartida en cada etapa del procés i sessions grupals amb tots els projectes per generar sinergies i millorar col·lectivament la gestió emocional del procés d'emprendre), sessions relacionals, dinars en xarxa amb

persones referents, accés a finançament i premis (12.000€ projecte guanyador, 6.000€ primer finalista, 3.000€ segon finalista).

La **Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya** és un altre agent important en el foment i el suport a la creació de noves cooperatives, prestant serveis d'informació i assessorament per a constituir noves cooperatives: “ens hem especialitzat en acompanyar els projectes d'emprenedoria col·lectiva, oferint informació i eines per a que esdevinguin cooperatives resistents i exitoses (...) us expliquem què és una cooperativa i quins passos heu de seguir per crear-ne una. També hem creat recursos específics per acompanyar-vos en el procés de creació” oferint guies com (pla d'empresa, transformeu-vos en cooperativa, per què una cooperativa, què és una cooperativa, competències per a l'emprenedoria col·lectiva...). També fan sessions mensuals informatives “crea la teva cooperativa”.

2.2.11. Cerca de polítiques i programes innovadors de foment d'ESS

S'ha revisat bibliografia sobre les polítiques i programes duts a terme en diversos territoris per tal de conèixer si hi ha programes similars al que es proposa en aquest treball. Val a dir que **no s'ha trobat un programa exactament igual**.

De totes formes, s'ha cregut convenient identificar altres **projectes innovadors o diferencials** per afavorir la creació d'iniciatives ESS i/o fomentar-ne l'ocupació.

S'ha prioritzat la cerca intensiva a dos països: Canadà i a l'Uruguai.

Canadà - Quebec:

Segons dades de 2016, que són les darreres que s'han revisat amb profunditat, hi havia al Quebec més de 11.000 empreses d'economia social, de les que 2.700 es trobaven a Montreal i ocupaven a 220.000 persones (institut de la Statistique du Québec, 2019). I l'economia social representava al voltant del 4,5% del nombre de negocis registrats a Montreal.

Els darrers anys hi ha hagut un fort impuls públic de l'economia social al Quebec. Al 2013 es va crear la Llei d'economia social, que encomanava a tots els ministeris a promoure les iniciatives d'economia social. Per altra banda, **definia legalment l'economia social**, i ho feia en termes molt coincidents als de la Llei 5/2011 de l'Estat Espanyol.

A més s'han impulsat diversos **plans d'impuls de l'economia social**:

- Pla d'acció governamental en economia social 2015-2020: els principals objectius eren impulsar les capacitats de les empreses d'economia social, el seu creixement, principalment facilitant l'accés als mercats i a les finances socials. Destinava 100 milions de dòlars canadencs per crear o mantenir 30.000 llocs de treball
- Pla d'acció d'emprenedoria 2017-2022: atorgava, entre altres, una part del pressupost al Chantier de l'économie sociale per a l'impuls i enxarxament de les empreses socials

- Estratègia governamental de desenvolupament sostenible 2015-2020: estableix el suport per al desenvolupament de les empreses socials per a treballar en una economia verda i responsable
- Pla d'acció en desenvolupament sostenible 2016-2020: també considera el desenvolupament de les empreses socials com un dels seus grans objectius

En el primer pla esmentat, Pla d'acció governamental en economia social 2015-2020 sí que trobem una **actuació estratègica que té una relació rellevant** amb el programa de foment de l'emprenedoria col·lectiva en ESS que es vol impulsar en aquest treball, sobretot relacionada en l'acostament i inserció de persones desocupades cap a les iniciatives ESS.

Així, l'actuació per fomentar l'**inserció professional dins les empreses d'economia social**, el govern estableix en el pla: el desenvolupament d'un nínxol d'integració socioprofessional dins de les empreses col·lectives: "es crearà una **plataforma d'intercanvi que reuneixi actors del sector de l'economia social, organitzacions sectorials rellevants i institucions de finançament solidari**. Els participants d'aquesta plataforma seran els responsables de suggerir cursos d'acció concrets per millorar la integració socioprofessional de les persones apartades del mercat laboral per a incorporar-les a les empreses d'economia social".

I "utilitzarà l'Acord de col·laboració per al desenvolupament de cooperatives per fomentar la integració socioprofessional a les cooperatives. S'afavorirà un **enfocament sectorial** per determinar els sectors en què la integració socioprofessional constitueix un actiu per satisfer les **necessitats de mà d'obra**. A continuació, es posaran en marxa **mesures d'informació i sensibilització** per donar a conèixer els **programes de suport a la integració socioprofessional** i animar les cooperatives a utilitzar-los. Així, la mesura de **subvenció salarial d'Emploi-Québec** es podria utilitzar per **permetre la contractació** de persones amb dificultats per accedir al mercat laboral **dins de les cooperatives**. Aquesta subvenció cobreix part del salari de la persona contractada, en determinades condicions, també pot cobrir el cost d'acompanyar aquesta persona per part de l'empresa o el cost de la formació d'actualització. Es concedeix per un període de fins a 30 setmanes, en funció de les necessitats de la persona contractada".

Per altra banda, s'ha identificat algunes iniciatives que, si bé no es relacionen tan directament amb el programa proposat, sí que es consideren **innovadores i inspiradores** (col·laboració sector públic-ESS):

- La **Tohu**: és una empresa social sense fi de lucre que, conjuntament amb l'ajuntament de Montreal lideren la gestió d'un parc públic. Sota la lògica de taules de concertació amb diversos grups culturals, comunitaris, i socis mediambientals i del sector de l'oci programen activitats de tot tipus i gestionen el parc. Així, els agents d'interès defineixen col·lectivament la visió i programació del parc. Essent, doncs, un exemple de co-gestió i de governança innovadora dels béns comuns.
- Els **ateliers creatius**: és una immobiliària sense ànim de lucre que té la missió d'oferir espais de treball a la ciutat de baix cost i assequibles pels artistes de Montreal. Treballa amb la comunitat artística i amb les organitzacions de desenvolupament local per impulsar i gestionar edificis en diferents àrees de la ciutat seguint el models de negoci de l'economia social. **L'ajuntament de Montreal és el soci estratègic** d'aquesta iniciativa.

- **Smart city Challenge:** és una **competició** (iniciada al 2017) que invita als governs locals i regionals per desenvolupar i aplicar **solucions intel·ligents per a grans problemàtiques** socials, a través de la innovació, les dades i la tecnologia. Després de més d'un any de planificació i **co-construcció de consultes** per obtenir aportacions ciutadanes en problemàtiques rellevants, l'ajuntament va presentar una proposta guanyadora per abordar dues qüestions clau –mobilitat i accés alimentari saludable– **aglutinant esforços amb 36 socis de projecte**. Dues **organitzacions de l'economia social** van ser seleccionades en la proposta de la ciutat de Montreal per **liderar les innovacions amb gran potencial** per a millorar el benestar dels ciutadans en les seves comunitats amb relació als dos reptes. I seran les **responsables de coordinar** els altres socis per a fer els projectes realitat. Es tracta, doncs, d'un bon exemple de **co-producció d'una política pública**.
- **UTILE:** és una empresa d'economia social creada per estudiants i dedicada a desenvolupar **allotjament assequible per a estudiants**. UTILE va ser fonamental en la creació d'un fons d'inversió (Habitatge popular per a estudiants universitaris) per finançar la cooperativa estudiantil iniciada per l'Associació d'Estudiants Concòrdia de Montreal. El **fons inicial** va comptar amb inversions addicionals ofertes per la col·laboració dels fons d'inversió social, inclosos els del **Chantier de l'économie sociale** i dels **tres nivells governamentals** (local, regional i federal).
- **SISMIC:** és el programa del Chantier de l'économie sociale per a impulsar l'emprenedoria col·lectiva. S'estructura territorialment i du a terme programes i serveis **molt similars als dels ateneus cooperatius**. La seva visió és: *ser el referent regional i l'interlocutor privilegiat en l'emprenedoria col·lectiva en termes de treball en xarxa, consulta, innovació, promoció i serveis a les organitzacions.*

Uruguai:

Segons el Informe General del Mapeo, Caracterización y Desafíos de la EcSol Uruguay (2014-2015) els socis del conjunt d'empreniments vinculats a les set categories de xarxes que es recullen en l'informe assoleixen les 25.000 persones, però ajustant a la baixa pel pes de les Societades de Fomento Rural, en que molts socis no participen efectivament de l'activitat, estimen que la xifra més aproximada és de 15.000 (aproximadament el 0,6% de la població en edat laboral i el 0,7% dels majors de 18 anys). En un altre treball més recent, Castiglia i Veas (2020) sobre la generació d'ocupació en el cooperativisme d'Uruguai, la xifra de persones ocupades a les cooperatives assolia la xifra de 22.880, el 40% en cooperatives de treball.

En el mateix informe, que també repassa tots els agents rellevants de l'ESS d'Uruguai i de les polítiques públiques, s'afirma que el principal fi de les polítiques són: en el 48%, la inclusió socio-laboral, el 35% l'augment de la competitivitat dels projectes d'emprenedoria i el 9% cada una de les altres dos opcions de promoció de l'ESS com a tal: perquè se la considera una forma de fer economia que també necessita recolzaments o per la rellevància de promoure els seus valors i característiques.

Pel que fa a la legislació i les polítiques públiques, Rippe (1987:98-114) destacava poca varietat de mitjans instrumentals posats al servei del foment cooperatiu i l'absència d'una legislació

unitària i coherent adreçada a estimular les cooperatives. O com afirmen Reyes i Gutiérrez (2005) no existeix una llei general, sinó un conjunt de normes inconnexes que no disposen d'una unitat conceptual, insuficient i amb buits i incoherències. A més, durant la dictadura militar (1973-1984) les cooperatives de treball, a l'igual que altres expressions dels moviments socials, van ser perseguides i obstaculitzat el seu desenvolupament. Amb la recuperació democràtica el 1985 el cooperativisme experimentarà una forta expansió.

Al 2008 s'aprova la Llei 18.407, Sistema cooperativo. Regulación General de su Funcionamiento. Amb l'aprovació de la Llei General de Cooperatives es finalitza l'etapa precedent, no només en termes legislatius, sinó també en termes del desenvolupament del cooperativisme (Martí, J.P. 2011), principalment, a través de la creació de l'Institut Nacional de Cooperativisme (INACOOOP). Aquest institut es constitueix com a persona pública no estatal (regulada pel Dret Privat), i amb l'objectiu de "promoure el desenvolupament econòmic, social i cultural de el sector cooperatiu i la seva inserció en el desenvolupament de país "(Llei 18.407).

Les cooperatives són definides a la llei com "associacions autònomes de persones que s'uneixen voluntàriament sobre la base de l'esforç propi i l'ajuda mútua, per satisfer les seves necessitats econòmiques, socials i culturals comunes, per mitjà d'una empresa de propietat conjunta i democràticament gestionada". La llei de 2008 és modificada en alguns elements per una nova llei de 2013. Pel que fa al nombre de socis, estableix que el nombre mínim de socis en una cooperativa és de cinc, i els socis han de tenir iguals drets i obligacions; es reconeix un sol vot per a cada soci, independentment de les seves aportacions.

A continuació, es recullen algunes particularitats i experiències d'Uruguai que tenen un component innovador i/o un rol públic determinant:

- **Colonitzacions o emprenedoria col·lectiva d'accés a la terra** que es van generar per impuls del Instituto Nacional de Colonización. En un article de Riet Correa, J. Y Soria, C. (2009), s'analitza amb detall la intervenció de el Programa en suport a la consolidació d'un empenediment econòmic de sis assalariats rurals vinculats a la Unió de Treballadors Sucreres d'Artigas (UTAA) els qui accedeixen en règim de colons a quatre fraccions de la Colònia Espanya conformant una Cooperativa Social. Els treballadors integrants de l'Agrupació "Itacumbú", cooperativa social creada a l'efecte de ser beneficiaris de l'adjudicació de les fraccions, són fruit del procés de selecció que va realitzar la comissió de terra de UTAA a través d'un sorteig entre dos grups que complien els requisits interns de selecció. El grup eren 6 integrants que havien estat talladors de canya en condicions de precarietat. Per afavorir l'èxit de la nova cooperativa, des de l'inici es compta amb el suport de Incoop-UEC, que és una incubadora de d'emprenedoria popular associativa, democràtica, autogestionària i solidària (veure més avall). El seu abordatge metodològic es basa en un procés de diàleg de sabers, on el saber acadèmic i el saber popular es posen a treballar en la definició d'acords i en l'estructuració del procés d'incubació. Pel que recull l'article, aquesta experiència va estar plena de dificultats, especialment dins del grup de persones. Els principals obstacles es "relacionaven amb aspectes no resolts a la interna del grup o falta de compromís amb les resolucions preses pel col·lectiu. Més d'una vegada es van designar responsables de tasques que no van ser realitzades, ni pel responsable ni per ningú més" i els integrants del Incoop-UEC es van haver de centrar en

intentar generar un correcte funcionament grupal, objectiu de millora que solament es va assolir de forma “intermitent”, Riet Correa, J. Y Soria, C. (2009).

- **Empreses recuperades:** definides com “un procés social i econòmic que pressuposa l'existència d'una empresa anterior, que funcionava sota el model d'una empresa capitalista tradicional, en que el procés de fallida, buidament o inviabilitat va portar als seus treballadors a una lluita per la seva posada en funcionament sota formes autogestionades” (Ruggeri et al., 2005: 23). A Uruguai, la primera empresa recuperada registrada és de 1.952. I entre els anys cinquanta i seixanta es documenten diverses experiències. La majoria eren en el sector industrial i, en menor mesura, el de transports. Als anys 80, l'obertura comercial i les crisis suposen una segona etapa de rellevància de les empreses recuperades, i un estudi de Errandonea i Supervielle (1992) apunta que al 1989 el 15% de les cooperatives de producció eren empreses recuperades pels seus treballadors. En aquesta segona etapa, hi ha major pes de les empreses de serveis i de comerços. De fet, són aquestes les que tenen major taxa de naixement i supervivència, mentre que les de producció “generalment o no van crear la cooperativa o no van poder tirar endavant amb èxit l'autogestió” que segons l'estudi s'explica, principalment, “l'absència de recolzament estatal”. Una tercera etapa és a finals dels noranta i inicis del 2.000 per nous acords comercials i crisis d'ocupació. I al 2004 la llei de cooperatives de treball confereix al jutge la potestat d'atorgar als treballadors l'ús de la infraestructura de l'empresa anterior a la cooperativa que creïn els treballadors. Al 2007 es crea la Asociación Nacional de Empresas Recuperadas por sus Trabajadores (ANERT). I al 2010, el Fondo Para el Desarrollo esdevé un instrument rellevant per donar suport públic a les empreses recuperades.

Segons Martí, et al. (2014) “la crisis en el seu origen posa en qüestió la seva viabilitat. En molts dels casos analitzats, els treballadors van rebre ajudes importants que els van permetre enfrontar la situació crítica i aprofitar les oportunitats. El recorregut històric realitzat ens permet afirmar que **l'Estat uruguaià** ha estat present i ha estat un factor de **suport de la recuperació** al llarg de la història, fonamentalment en la primera i la tercera etapa. L'exposició de la història ens permet observar que el suport de el govern nacional i els governs departamentals ha estat fonamental per a la concreció de la recuperació d'empreses per part dels treballadors. Observem com durant la segona etapa la recuperació d'empreses va fracassar al no comptar amb el suport estatal. Això aporta evidència per afirmar que el suport del sector públic és una de les variables rellevants per a entendre les recuperació d'empreses (Coque Martínez et al., 2012) i la necessitat de el suport estatal per fer viable el procés de recuperació (Bradley i Gelb, 1983).

- **Incoop:** es defineix a si mateixa com un Programa d'Integració universitària, sostinguda pel concepte d'extensió universitària (Matonte 2007). Consisteix en la idea de conformar “híbrids” entre universitaris i treballadors a partir dels quals construir autonomia i viabilitat economico-productiva-social. Es pretén generar el desenvolupament de pensaments originals ancorats a -i en diàleg amb- una realitat concreta des d'on aportar a la construcció d'alternatives inclusives generades des de bases populars (Rieiro, 2008: 89). Es tractava inicialment d'un equip universitari de caràcter interdisciplinari, format per estudiants, graduats i joves docents de diferents àrees de l'àmbit universitari que organitzen la seva pràctica a través de quatre eixos: relacional, jurídic, comptable-administratiu, i jurídic. El projecte es dissenya al 2004 i s'aprova al 2006. Els seus objectius són contribuir a la consolidació i desenvolupament d'iniciatives populars

associatives, democràtiques, autogestionades i solidàries generant i difonent coneixement i tecnologia necessària i pertinent als mateixos; creant així, espais de trobada i aprenentatge conjunt entre la Universitat i els participants. En el període 2008-2010 entre les seves pràctiques es destaquen la **co-elaboració** de projectes socio-productius, els intercanvis a l'aula per part dels emprenedors, el co-disseny de la tecnologia apropiada, les visites guiades i l'intercanvi. Es va anar evidenciant la necessitat de construir aliances fortes amb altres organitzacions que permetessin sostenir els processos desencadenats (intercooperació, territorialització, etc.) i la importància d'estudiar amb major profunditat les condicions de partida, els determinants estructurals i conjunturals. També es va fer palesa la importància d'establir les **ruptures culturals** que el treball autogestionat requereix: cultura assalariada i de dependència, ruptura amb la propietat limitada, amb l'apropiació individual de riqueses, amb la concentració de la informació i el poder de decisió. I que es recullen en diversos articles (Sarachu, 2012, Sarachu, 2013). Incoop va tenir un paper rellevant, no sempre sense tensions, en ser un agent de suport a les polítiques governamentals de suport a les empreses recuperades i a les cooperatives socials.

- **Cooperatives socials:** consisteix en la **inserció social de sectors vulnerables** a través de la generació de cooperatives que proporcionin als seus membres treball (sigui en l'esfera de la producció o dels serveis). En aquest sentit, els integrants han de pertànyer a llars en situació de vulnerabilitat, mesurada mitjançant pobresa per ingrés i, com a mínim, una necessitat bàsica insatisfeta. A diferència de les cooperatives de treball clàssiques, les cooperatives socials es troben **exonerades de tot tribut nacional**, aportacions patronals a la Seguretat Social i assegurança per malaltia. A canvi, presenten certes restriccions com: els excedents han de ser destinats a reserves o a la consolidació cooperativa i no al repartiment entre els seus membres, d'altra banda, les retribucions dels socis treballadors i dels treballadors no socis no poden superar el laude establert per conveni col·lectiu aplicable a el ram d'activitat. Van ser regulades en llei al 2006. Van generar una unitat específica del Ministeri i aquesta es va recolzar en l'Incoop. No obstant, l'Incoop va detectar **cert proteccionisme i paternalisme** que situava als col·lectius com a subjectes passius hipotecant les possibilitats de construir el seu propi camí, mentre que el Ministeri argumentava aquestes pràctiques a través de la necessitat d'implementar condicions de "protecció" com a pas indispensable a la integració. Si bé en un inici es prioritzava que la formalització de la cooperativa fos el més ràpida possible, facilitant la confecció d'estatuts i tràmits corresponents; actualment es **prioritza el temps de constitució grupal**, d'establiment de les condicions de viabilitat de l'emprenedoria previ a la seva formalització. Un altre canvi que s'ha incorporat és que aquest tipus de cooperatives no es restringeix al fet que tots seus integrants pertanyin a sectors vulnerables, cosa que facilita la major integració social i accés a l'entramat social més ampli que aconseguixi limitar una economia de pobres per a pobres. Desenvolupen una **àmplia gama d'activitats**, com manteniment integral d'espais verds, obra, producció de dolços i conserves, elaboració de menjar, panificació, producció agrícola, servei de consergeria i vigilància, teixits, artesanies, etcètera. El 75%, però, són del sector serveis. Moltes d'aquestes cooperatives no han aconseguit encara malgrat estar formalitzades començar amb la seva activitat productiva o de venda de serveis. Una realitat comuna a moltes d'elles és que va ser promoguda seva **creació** arran d'una promesa o **oferiment de contracte de treball amb alguna entitat pública** que després o no s'aconsegueix

concretar, no es dóna en les condicions previstes inicialment, o demora molt de temps, la qual cosa és insostenible per a grups poc consolidats i amb necessitats urgents (Rieiro i Dabezies, 2008). Segons una nota de premsa² del Ministerio de Desarrollo Social (MIDES), de novembre de 2019, els socis de cooperatives socials són, aproximadament, 6.000.

Estat Espanyol:

- **Hackaton social**³: primera edició, al novembre de 2020, impulsada per la Consejería de Empleo, Formación y Trabajo Autónomo, a través de **Andalucía Emprende**, con la colaboración de la Consejería de Educación y Deporte, com a concurs digital i que va comptar amb la presència de 100 estudiants i que es va poder seguir a través de Empesar.tv. Els participants són, principalment, estudiants universitaris "que treballaran en equip, sumant talent, al costat dels de formació professional, per aconseguir donar resposta a reptes socials, a través de projectes innovadors". Els estudiants van ser agrupats de manera aleatòria en vint equips (cinc persones per equip) que van treballar durant dotze hores en diverses activitats relacionades amb l'emprenedoria i en el desenvolupament d'un projecte per donar resposta al repte plantejat (facilitar l'educació primària i secundària, garantint l'accés de tots els estudiants a una educació de qualitat en igualtat de condicions).

Per desenvolupar els projectes, els estudiants van comptar amb una sala de Zoom i amb un "entrenador Emprèn", que els va acompanyar i guiar durant les 12 hores de la jornada de treball. A més, van comptar amb la visita de tres experts en el món de l'emprenedoria: un els va inculcar el valor de la feina en equip; un altre els va ensenyar a crear un producte en deu minuts i a vendre'l a un client; i la darrera, els va parlar sobre la importància de la tecnologia en el desenvolupament d'un negoci.

Es van atorgar dos premis, un en base al criteri d'un jurat i l'altre segons els resultats de les votacions populars. Els premis van consistir en: una beca 2 Sputnik per impulsar el talent, la iniciativa i la innovació en les noves generacions d'estudiants, i una beca de formació tecnològica, així com un regal.

Segons els seus promotors, el Hackaton persegueix "descobrir, potenciar i fer visible el talent emprenedor jove que hi ha a Andalusia, que és el que té a les mans el futur d'aquesta terra i que, sens dubte, ha demostrat tenir capacitat sobrada per canviar el món i fer-ho millor".

---

² Es pot consultar a:

<https://www.gub.uy/ministerio-desarrollo-social/comunicacion/noticias/cooperativas-sociales-impulsadas-mides-dan-trabajo-6000-personas>

³ Es pot consultar informació en premsa a:

<https://www.europapress.es/esandalucia/sevilla/noticia-empleo-reune-200-emprendedores-potencial-hackathon-emprende-resolver-retos-sociales-tecnologicos-20201125160656.html>

<https://www.lavanguardia.com/local/sevilla/20201127/49741008580/la-pulsera-inteligente-teb-gana-la-primera-edicion-digital-de-hackathon-social-de-andalucia-emprende.html>

3. Desenvolupament de la proposta de Programa d'emprenedoria col·lectiva ESS: Millor emprendre junts!

3.1. Diagnosi: Anàlisi de necessitats, problemàtiques no cobertes, oportunitats i reptes a superar

3.1.1. Entrevistes a informants clau

Abans de presentar la diagnosi, es presentaran els **resultats del treball qualitatiu** que s'ha dut a terme per a validar la necessitat, revisar alguns elements rellevants de la proposta i conèixer el funcionament dels servicis de suport a l'emprenedoria ESS, l'emprenedoria convencional i els serveis locals d'ocupació.

En aquest sentit, es van realitzar **5 entrevistes a informants clau**:

- Servei de suport a emprenedors de l'Ajuntament de Viladecans (2 persones)
- Servei de suport a iniciatives ESS de l'ateneu cooperatiu del Vallès Oriental (2 persones)
- Enfortiment socioempresarial de Barcelona Activa
- Servei Local d'Ocupació de Martorell (3 persones)
- Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya

A continuació, es presenta en format taules les categories analitzades i emergides de les entrevistes, els principals resultats i la identificació de l'informant/s:

Categoria analitzada	Principals resultats	Informant / informants
Validació de necessitat: persones amb idees sense equip	Es valida que hi ha un percentatge (entre el 10-15%) de projectes emprenedors en ESS que tenen algun dèficit rellevant en la configuració de l'equip promotor	- Enfortiment socioempresarial de BCN Activa - Ateneu Cooperatiu Vallès Oriental - Federació de Cooperatives de Treball de Cat.
	En canvi, en empreudoria convencional sí que es detecten projectes que els hi manca algun perfil, però es va manifestar que era residual. No obstant, per exemple en sector restauració s'explica que quan el que emprèn és un cuiner o professional hostaleria, normalment fracassen, perquè no tenen prou coneixements per a gestionar un negoci	- Servei empreudoria de Viladecans
	Des del sector ESS, hi ha coincidència en que, normalment, el que manca en els equips és la part reproductiva o de suport: gestió, finances, comunicació, tecnologia. Necessitat més habitual, algú amb coneixements de negoci / gestió	- Enfortiment socioempresarial de BCN Activa - Ateneu Cooperatiu Vallès Oriental - Federació de Cooperatives de Treball de Cat.
	En empreudoria convencional, acostumen a trobar-se amb dos tipologies de necessitat: - perfil tecnològic que li falta algun perfil amb coneixements de negoci - gestió - Perfil de negoci o professional que li manca algú tecnològic Els primers estan més oberts a incorporar algú en el projecte	- Servei empreudoria de Viladecans
	Gran consens en que l'equip empenedor (complet, suficient, complementari, etc.) és un element molt rellevant per a l'èxit del projecte i per a la captació d'inversos / finançament.	- Enfortiment socioempresarial de BCN Activa - Ateneu Cooperatiu Vallès Oriental - Federació de Cooperatives de Treball de Cat. - Servei empreudoria de Viladecans
Resposta actual davant la necessitat	En general, la resposta que s'ofereix és informal i puntual: si els tècnics recorden alguna persona, entitat o empresa que pot donar resposta a la necessitat de l'equip, miren de posar en contacte	- Enfortiment socioempresarial de BCN Activa - Ateneu Cooperatiu Vallès Oriental - Federació de Cooperatives de Treball de Cat. - Servei empreudoria de Viladecans
	A més a més, A Barcelona Activa es parla d'intentar aportar els coneixements i habilitats que manquen a l'equip a través de formacions	- Enfortiment socioempresarial de BCN Activa
Necessitat detectada no prevista inicialment	Existeix consens entre els agents de suport a l'ESS de que les petites cooperatives ja iniciades, sovint tenen dificultats per a captar els candidats que voldrien en les seves vacants laborals: els hi costa fer difusió i, a més, voldrien captar persones amb coneixement i sensibilitat pels valors i principis ESS, així com amb competències cooperatives.	- Enfortiment socioempresarial de BCN Activa - Ateneu Cooperatiu Vallès Oriental - Federació de Cooperatives de Treball de Cat.
Disposició a empenre amb desconeguts	Hi ha cert consens en que aquest és el gran repte del programa. Per una banda, es considera que cal confiança i coneixement mutu per empenre. Val a dir, però, que tots coneixen casos d'empenedors que s'han associat en cursos de formació de forma espontània, tot i que no sempre han prosperat. Finalment, s'apunta que és clau que hi hagi consciència de la importància de la manca en l'equip, complementarietat de perfils i disposar de suport tècnic per a generar un projecte comú.	- Enfortiment socioempresarial de BCN Activa - Ateneu Cooperatiu Vallès Oriental - Federació de Cooperatives de Treball de Cat. - Servei empreudoria de Viladecans
Protecció de la idea / Confidencialitat	Aquest element es considera que pot ser un element que dificulti l'èxit del programa, sobretot per a projectes innovadors. Altre cop, es considera clau que l'empenedor sigui conscient de la necessitat de sumar algú al projecte i també disposar i signar documents de confidencialitat	- Enfortiment socioempresarial de BCN Activa - Ateneu Cooperatiu Vallès Oriental - Federació de Cooperatives de Treball de Cat. - Servei empreudoria de Viladecans
Baix % d'empenedoria ESS	Existeix consens entre els agents de suport a l'ESS de que el volum d'empenedoria en ESS és molt inferior al volum d'empenedoria convencional. Es considera que un dels principals factors és el desconeixement general entre la població sobre l'ESS.	- Enfortiment socioempresarial de BCN Activa - Ateneu Cooperatiu Vallès Oriental - Federació de Cooperatives de Treball de Cat.

(continua en la pàgina següent)

Categoria analitzada	Principals resultats	Informant / informants
Avantatges ESS vs empreses convencionals	Existeix consens entre els agents de suport a l'ESS de que allò que fa més atractiu i que s'hauria de posar en valor de l'ESS vs les empreses convencionals són els seus principis i valors (cooperació, democràcia, igualtat, etc.). Mentre que els avantatges econòmics estarien en un segon nivell	- Enfortiment socioempresarial de BCN Activa - Ateneu Cooperatiu Vallès Oriental - Federació de Cooperatives de Treball de Cat.
Rellevància del model relacional entre emprenedors ESS	Es considera molt important que les persones que volen emprendre en ESS coneguin el model cooperatiu, els principis, valors i els requeriments formals. També és molt rellevant generar una visió compartida del projecte, així com la presa de decisions compartides, la cooperació, etc.	- Ateneu Cooperatiu Vallès Oriental - Federació de Cooperatives de Treball de Cat.
Acompanyament dels ateneus en definir visió compartida del projecte	En els ateneus cooperatius s'acompanya als emprenedors en alinear les missions, la part relacional entre els impulsors i, si això va bé, es va avançant en les anàlisis i en elements clau per a la constitució: estatuts, etc.	- Ateneu Cooperatiu Vallès Oriental
Dificultats en presa de decisions ESS	Es considera que els principis i valors de l'ESS sobre els projectes emprenedors no han de ser un entrebanc determinant. Sobretot perquè els projectes seran impulsats per un nombre reduït de persones, cosa que generalment ja implica horitzontalitat	- Federació de Cooperatives de Treball de Cat.
Formacions en ESS	Els diversos agents de suport a la creació d'ESS ofereixen sessions informatives en ESS i accions formatives específiques per ajudar a entendre i posar les bases d'iniciatives ESS	- Enfortiment socioempresarial de BCN Activa - Ateneu Cooperatiu Vallès Oriental - Federació de Cooperatives de Treball de Cat.
Dificultats en K inicial persona desocupada	Considera que el capital mínim exigut, 3.000€ són simbòlics i, en general, no haurien de ser un gran problema. A més, hi ha algunes opcions per obtenir finançament com la xarxa finacoop i la Fundació Seira. També s'apunten altres possibilitats com la figura del soci col·laborador i la de la capitalització de l'atur	- Federació de Cooperatives de Treball de Cat.
Lligam entre emprenedoria i ateneus cooperatius	En les xerrades de sensibilització inicial als emprenedors, s'acostuma a explicar el model cooperatiu i es fa èmfasi en cas que entre els assistents hi hagi projectes col·lectius o amb component social. També s'acostumen a derivar usuaris d'aquest tipus als ateneus cooperatius	- Servei emprenedoria de Viladecans
Test en competències emprenedores ESS	La Federació de cooperatives de treball disposa del test de l'emprenedoria cooperativa per a verificar si les persones compten amb competències i capacitats específiques per impulsar una cooperativa, així com un document sobre les competències per a l'emprenedoria cooperativa	- Federació de Cooperatives de Treball de Cat.
Experiències BCN activa en teixir relacions entre emprenedors	S'ha dut a terme en alguna ocasió sessions d'intercanvi en ESS, en que diverses persones emprenedores fan debat sobre ESS i, després, poden compartir el seu projecte amb la resta d'assistents. Així mateix, després es dona temps lliure per a que es coneguin personalment i busquin col·laboracions. Les valoracions dels assistents van ser molt bones, però no s'ha donat acompanyament o continuïtat per fomentar relacions	- Enfortiment socioempresarial de BCN Activa
Experiència Hackatón a Viladecans	Han realitzat 2 hackatons per impulsar projectes innovadors. Es van fer per donar a conèixer i captar talent en un espai d'innovació nou del municipi. Ha costat que els grups hagin tirat endavant el projecte.	- Servei emprenedoria de Viladecans
Intermediació laboral	Fan una entrevista individual per entrar les dades al Xaloc (presencial o virtual). Repassen CV, dades, etc...també els hi expliquen quins serveis hi ha al SLO i com apuntar-s'hi. Si els usuaris s'apunten a ofertes de feina del municipi, les tècniques envien també el seu CV a l'empresa. Si no, solament s'apunten amb la informació entrada en la fitxa de l'aplicatiu. L'empresa fa la selecció.	- Servei Local d'Ocupació de Martorell
Perfils desocupats atesos SLO	Tot i que la majoria són persones desocupades, també hi ha persones que volen canviar de feina (millorar). Arriba gent de tots els perfils professionals i nivells formatius: tot i que el majoritari és de pocs estudis, arriben també universitaris i, sobretot, persones estrangeres amb estudis universitaris però no reglats	- Servei Local d'Ocupació de Martorell
Dades recollides SLO	Dades recollides a l'aplicatiu Xaloc: edat, gènere, formació reglada i ocupacional, carnets de conduir, altres carnets, discapacitat, experiència professional (tot el detall d'experiència) i, si es pot, es reforça amb l'informe de vida laboral. També recullen informació relativa a temes socials i a relació amb els serveis socials.	- Servei Local d'Ocupació de Martorell
Desitjos dels desocupats	Hi ha varietat de desitjos: econòmics, seguretat / estabilitat, i també de tipus vocacional: volen estar a una feina on fer allò que els hi agrada i/o saben fer. Normalment els demandants d'ocupació voldrien seguir fent allò en que anteriorment s'havia ocupat o en allò anterior que més li agradava. Val a dir que, si troben dificultats, s'acostumen a adaptar a allò que el mercat demanda	- Servei Local d'Ocupació de Martorell

(continua en la pàgina següent)

Categoria analitzada	Principals resultats	Informant / informants
Activitats formatives i de certificació professional	Als SLO fan tant formació contínua (a Martorell no en fan) com formació professionalitzadora (certificats per acreditar la professionalitat – experiència). D'aquests darrers hi ha els programes Qualifica't i Acredita't	- Servei Local d'Ocupació de Martorell
Coordinació amb els serveis d'emprenedoria	Es deriven persones usuàries amb els serveis d'emprenedoria. En les xerrades inicials, es comenten tots els serveis de promoció econòmica i sempre es fa referència a la possibilitat d'emprenedir i els serveis de suport. Si algú mostra interès, es deriva a emprenedoria.	- Servei Local d'Ocupació de Martorell
Relació amb el SOC	Amb el SOC fan moltes coses: els plans d'ocupació, formació, fem barri, etc. Estan acostumats a treballar amb el SOC, es coordinen, fan cursos amb ells. El SOC els subvenciona a ells i SLO executen. La principal feina d'inserció, orientació, etc., així com el major i més personalitzat servei el fan els SLO El SOC no té accés a la informació del Xaloc, ni ells a les del SOC, però a demanda sí que hi ha traspàs d'informació sobre la situació laboral i violència de gènere de les persones usuàries. El SOC els hi envia llistats de persones que compleixin requisits de plans d'ocupació	- Servei Local d'Ocupació de Martorell
Plans d'Ocupació	Els SLO poden promoure i impulsar plans d'ocupació propis (ocupacions subvencionades), en base al seu pressupost, però també en promouen i aproven amb finançament provinent de la Diputació de Barcelona o del SOC. Amb aquests plans, es finança tant ocupació dins el sector públic com dins del sector privat, segons el que estableixin les bases	- Servei Local d'Ocupació de Martorell

Taula 3: Resum de les entrevistes a informants clau. Idees força

3.1.2. Diagnosi en base a la recerca bibliogràfica i el treball de camp

La diagnosi prèvia a la definició del Programa que es presenta a continuació, s'ha elaborat de l'anàlisi comparada i complementària de:

- L'**anàlisi de la bibliografia** sobre les polítiques d'ocupació, de foment de l'emprenedoria i l'autoocupació i de les de foment de l'ESS. És a dir, tota la informació continguda en l'apartat 1 del treball: Estat de l'art
- Realització i buidatge d'**entrevistes a informants clau** (veure anterior apartat)

El processament i la revisió de tota aquesta informació ens ofereix un **marc d'anàlisi** sobre les necessitats i problemàtiques que no estan trobant resposta o que compten amb una resposta insuficient pels programes i serveis actuals prestats pels agents d'impuls a la creació de cooperatives, així com algunes oportunitats en les que caldrà recolzar l'actuació.

En primer lloc, cal incidir en alguns dels **aspectes que justifiquen la necessitat d'impulsar l'emprenedoria col·lectiva en ESS** per davant de l'emprenedoria convencional:

- Per la seva **infrarepresentació**: l'emprenedoria en ESS continua sent molt minoritària comparada amb l'emprenedoria convencional.
- Pels **objectius** que segueix: el seu objectiu prioritari és satisfer necessitats dels membres i/o de la col·lectivitat. Són iniciatives econòmiques en que el **servei passa, doncs, per davant del lucre**.
- Pels seus **principis i valors**: l'adhesió voluntària i oberta; la gestió democràtica per part dels socis; la participació econòmica dels socis; l'autonomia i la independència; l'educació, la formació i la informació; la cooperació entre cooperatives, i l'interès per a la comunitat. Aquests principis i valors són més coherents i atractius per a les persones amb **consciència cívica i sensibilitat social** (tenen arrels en formes de consciència col·lectiva, com la necessitat de promoure la justícia social, protegir el medi ambient,

donar suport la integració social i professional de les persones desfavorides, omplir llacunes en la prestació de serveis d'interès general).

- Per algunes **avantatges macroeconòmiques**: relació positiva entre atur i formació de cooperatives, especialment en els territoris amb major increment d'atur; les cooperatives exhibeixen taxes de mortalitat clarament inferiors als de les empreses convencionals; en general, ofereixen major estabilitat i seguretat laboral. També la major estabilitat laboral que caracteritza les cooperatives, afavoririen una major acumulació de capital humà i promouen les innovacions incrementals.
- Per algunes **avantatges microeconòmiques**: que en participar els treballadors de la gestió, la propietat i els excedents econòmics, generaria una estructura d'incentius més adequada per a que els treballadors proveeixin voluntàriament un major esforç laboral. A més, en les cooperatives es generen menys despeses (improductives) associades a la supervisió i vigilància del procés de treball, que a més es podrien substituir pel control horitzontal entre treballadors. I és més probable que es donin ajustos flexibles de costos salarials que eviten els acomiadaments: els socis podrien estar disposats a abaixar salaris en més mesura que els inversors comuns o que els treballadors de les empreses convencionals, adaptant-se millor als vaivens de la situació econòmica.
- Pel seu **major lligam territorial i comunitari**: com que la majoria de les iniciatives de l'ESS estan arrelades en l'economia local, l'ESS pot tenir un paper important per tal de recolzar un desenvolupament local incliusiu i sostenible.
- Pel seu potencial en fer assolibles els reptes de sostenibilitat: les entitats **ESS són un gran actiu per a la consecució de l'Agenda 2030 i els Objectius de Desenvolupament Sostenible**, tal i com afirma el Grup de Treball Interinstitucional de las Naciones Unides sobre Economia Social i Solidària.

Per altra banda, l'impuls de l'**emprenedoria convencional**, que s'ha convertit en una política rellevant de desenvolupament local, per tal de generar ocupació i dinamisme econòmic, també presenta algunes **limitacions**: són **empreses molt petites o d'autoocupació** (1,36 treballadors per empresa, de mitjana, incloent el promotor, tenien les empreses que van ajudar a crear els serveis d'emprenedoria municipal de la demarcació de Barcelona) i amb **baixes taxes de supervivència** (mortalitat d'entre el 43 i el 48% durant els tres primers anys d'activitat⁴).

En segon lloc, pel que fa a les **problemàtiques no cobertes**, l'anàlisi dels serveis i programes dels principals agents de suport a emprenedors, de suport a la creació d'iniciatives ESS i dels serveis locals d'ocupació, ja sigui a través de l'anàlisi de la informació publicada en els seus webs sobre els serveis i programes que desenvolupen, així com la informació obtinguda a través d'entrevistes a informants clau, posa de manifest:

- En general, els **serveis de suport a la creació d'iniciatives ESS** que ofereixen els ateneus cooperatius i la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya són de **tipus reactiu**: és un servei que **s'ofereix sota demanda**, però que no té un enfocament proactiu o d'instigador (a excepció del Programa Emprenedoria Social, de l'Ajuntament de Barcelona, on s'atorguen premis a les tres millors iniciatives). És a dir, són les persones

---

⁴ segons la demografia harmonitzada de l'INE (INE, 2018), entre el 43% i el 48% (depenent any de naixement) de les empreses creades desapareix al cap de 3 anys d'activitat (taxes de supervivència lleugerament superiors al 50%)

o col·lectius les que s'adrecen als seus serveis de suport quan tenen una iniciativa emprenedora, però no es duen a terme actuacions més orientades a fer aflorar iniciatives: hackatons socials, concursos, etc. Si és cert, no obstant, que **els ateneus exerceixen funcions proactives per a impulsar la intercooperació, enxarxament i dinamització territorial**, actuacions que poden fer aflorar noves iniciatives o enfortir aquelles en fase de naixement, així com xerrades per a sensibilitzar i difondre l'ESS al territori. També hi ha la **convocatòria de projectes singulars**, però els destinataris d'aquests –a banda d'entitats públiques– són iniciatives ESS ja constituïdes.

- Més específicament, **no s'ha detectat a Catalunya cap programa o servei** que tingui com a **objectiu prioritari facilitar el coneixement mutu de persones desconegudes** per a que **empenguin de manera col·lectiva** en el camp de l'ESS, bé sigui co-creant entre ells una idea de zero (per exemple en base a esdeveniments on es plantegin reptes socials, com hackatons), o facilitant que la idea individual d'un emprenedor pugui trobar altres persones que s'hi sumin i co-empenguin. Sí que s'ha detectat un *hackaton* social promogut per la Junta d'Andalusia⁵. A Barcelona Activa s'ha celebrat alguna Sessió d'intercanvi en ESS, amb la idea que emprenedors en ESS i persones interessades debatessin i es coneguessin mútuament, però no se'ls hi ha donat encara prou continuïtat. Es podria afirmar que a Catalunya, ara per ara, tant les idees d'ESS com les persones que vulguin impulsar-les es generen i es comparteixen en **l'esfera privada** – individual, normalment entre persones que s'han conegut en entorn laboral, acadèmic o d'amistat – **sense que hi hagi un impuls públic o social** fins que no arriben els projectes i els equips i se'ls acompanya.
- En el cas que les iniciatives emprenedores en ESS –que en el cas de cooperatives requereixen com a mínim dues persones– **arribin als serveis de suport a la creació** dels ateneus cooperatius i/o de la resta de dispositius similars amb **un sol emprenedor i/o un equip incomplet** (situació que, segons les entrevistes, s'estima en un 10%-15% dels projectes emprenedors) **no es compta amb cap programa o dispositiu per a facilitar que aquest equip es pugui completar**. No obstant, el personal tècnic dels ateneus, usant el seu coneixement d'altres emprenedors i/o teixit ESS, poden recomanar que es posi amb contacte amb perfils o iniciatives que puguin ser-li d'interès.
- Aquest fet **també es produeix en els serveis d'emprenedoria convencional**: en cas que un emprenedor li manqui algun perfil clau, el personal tècnic que l'assessora simplement l'ajudarà a detectar aquesta mancança i, si coneix algú, li facilitarà de manera informal el contacte, però no hi ha cap procediment ni sistemàtica per a facilitar a la persona emprenedora trobar el perfil que busca dins del territori. Val a dir, però, que alguns serveis d'emprenedoria municipals sí que han desenvolupat alguna experiència relacionada amb l'organització de hackatons, com és el cas de l'Ajuntament de Viladecans.
- Les entrevistes han posat de manifest que, en general, les **idees emprenedores en ESS** la **conformen equips amb perfils similars**, generalment, professionals d'una disciplina (psicòlegs, educadors socials, enginyers, etc.) –que es coneixen d'una experiència laboral prèvia– i que són qui presten el servei principal o directe amb els usuaris o clients. No obstant, aquests equips **els hi manca habitualment algú amb visió** empresarial (economista, administració empreses, etc.) o **altres perfils clau**, com són professionals de la comunicació, tecnològics, etc.

---

⁵ Es pot veure a: <https://www.youtube.com/watch?v=mZkszPvq3Yc>

Per altra banda, cal posar de relleu una sèrie **d'oportunitats detectades** en l'anàlisi de la situació actual que afavoreixen o facilitarien la creació del nou programa:

- De la mateixa manera que la crisi econòmica, financera i social que s'inicia entre els anys 2007 i 2008, va suposar una sacsejada important i un nou impuls i sensibilitat de l'ESS, **la crisi que la pandèmia ha generat**, està generant un important **creixement de l'atur**. Per tant, els serveis locals d'ocupació estan rebent un **nombre creixent de persones que busquen una ocupació**. També cal tenir present els **ERO's massius anunciats en el sector financer**, que suposaran una borsa de persones amb coneixements econòmics, comptables i financers, perfils que en les entrevistes s'han detectat que manquen en la majoria de noves iniciatives ESS.
- Existeix consens en que un dels **elements més determinants per a l'èxit d'un projecte emprenedor**, és **l'equip de persones que l'impulsaran**⁶. En aquest sentit, que l'equip sigui **complet** (íntegri tots els perfils necessaris), els components tinguin la **formació i l'experiència requerida** i una visió compartida del projecte, són aspectes cabdals per afrontar amb garanties i potencial els primers anys d'activitat, i és una de les qüestions més analitzades i valorades per inversors i acceleradores quan seleccionen els projectes. Aquest element també ha estat confirmat pels tècnics d'emprenedoria i d'ESS entrevistats.
- Existeix una **xarxa important de serveis locals d'ocupació** que, amb el seu personal tècnic, atén els demandants d'ocupació (93.440 demandants d'ocupació el 2020) i desenvolupa una tasca activa per a la seva inserció al mercat de treball. A més, en una entrevista individual, **en recullen les dades clau en l'aplicatiu Xaloc**: Edat, gènere, formació reglada i ocupacional, carnets de conduir, altres carnets, discapacitat, experiència professional (tot el detall d'experiència) i, si es pot, es reforça amb l'informe de vida laboral. També recullen informació relativa a temes socials i a relació amb els serveis socials.
- Tot i que entre els **demandants d'ocupació** hi ha un nombre important de persones amb baix perfil acadèmic (53% compten amb estudis acadèmics), hi ha un 34,8% amb estudis post-obligatoris i un **12,2% amb estudis universitaris**. A més, els SLO programen **formacions professionalitzadores**.
- Diversos estudis posen de manifest el **lligam entre desocupació i emprenedoria**: una **part rellevant dels emprenedors ho és per dificultats en inserir-se laboralment** (més que per vocació o com a prioritat), ja sigui en ocupar-se o en ocupar-se en un lloc de treball relacionat amb els seus interessos / formació. Aquest fet avalaria que una part de les persones que originàriament busquen una ocupació, si es troben en contacte amb un projecte que els motivi / resulti interessant, optin per fer el pas cap a l'emprenedoria col·lectiva.
- En la sessió grupal inicial que es realitza als demandants d'ocupació, també s'informa sobre els serveis d'emprenedoria i la via de l'autoocupació. En aquest sentit, caldria explicar breument la vessant ESS, així com els serveis i recursos que hi ha al territori per al seu impuls i promoció (principalment, els ateneus cooperatius).

---

⁶ Veure, per exemple, el següent article del suplement invertia: https://www.elespanol.com/invertia/disruptores-innovadores/disruptores/inversores/20210111/busca-startup-inversor-equipo-innovacion-escalabilidad/549695555_0.html

- La **Federació de cooperatives de treball** disposa del **test de l'emprenedoria cooperativa** per a verificar si les persones compten amb competències i capacitats específiques per impulsar una cooperativa, així com un **document sobre les competències per a l'emprenedoria cooperativa**. Aquest test i document **podria servir de referència** per als demandants d'ocupació, per als SLO i els ateneus cooperatius per a valorar l'interès i les competències dels demandants d'ocupació en formar part del programa.
- Entre els serveis que impulsen **els ateneus cooperatius**, existeix el **servei d'assessorament per a analitzar la viabilitat del projecte** on, entre altres qüestions, es dona **suport en l'alineació de missions del projecte** entre les persones promotores, treballant la **visió compartida**, les expectatives sobre el projecte, l'organització i contribució de cada membre, la part relacional, i després es dona suport en la seva planificació i constitució (estatuts, règim intern, etc.).
- En els ateneus cooperatius es duen a terme **accions formatives** amb les qüestions més rellevants a tenir presents per impulsar un projecte ESS: *Introducció a l'Economia Social i Solidària (ESS) i al model cooperatiu; Com funciona una cooperativa? Regulació econòmica, fiscal i laboral de les cooperatives. Organització interna i estatuts; Itinerari Engueuem!*
- En els **serveis d'emprenedoria** municipals, en les **sessions grupals** on s'exposa les qüestions clau per a emprendre i els serveis de suport que ofereixen, habitualment es dona informació sobre les principals **formes jurídiques**, entre les que s'explica la forma **cooperativa**. Els tècnics d'emprenedoria, en l'entrevista, exposen que posen èmfasi en el model cooperatiu per aquells projectes impulsats per més d'una persona o de l'àmbit social. A més, si hi ha interès, es coordinen amb el personal tècnic de l'ateneu cooperatiu per a que informi i acompanyi el projecte.
- Hi ha **coneixement mutu i col·laboració** entre els **serveis d'emprenedoria locals** i els **ateneus cooperatius**, i entre aquests serveis de suport a la creació d'iniciatives econòmiques i els **serveis locals d'ocupació**. En general, a més, es deriven usuaris, sobretot dels serveis locals d'ocupació cap als serveis d'emprenedoria i dels serveis d'emprenedoria cap als ateneus cooperatius.
- El programa que es planteja, doncs, **podria pivotar sobre el personal tècnic existent** dels ateneus cooperatius, dels serveis d'emprenedoria locals i dels serveis locals d'ocupació, sense necessitar personal propi. Es considera, a més, que el programa es **podria inserir d'una forma senzilla** dins les **funcions i actuacions** que ja es duen a terme, a l'hora que aprofitaria serveis i dispositius que ja es troben en funcionament: xerrades inicials, entrevistes d'assessorament, programa formatiu. Seria, doncs, un **programa de baix cost**.

Per últim, la literatura i les entrevistes han posat de manifest alguns **reptes** als que caldrà donar resposta, ja que poden limitar o condicionar l'èxit del programa:

- La **por** de la persona emprenedora a **revelar la seva idea de negoci** a persones desconegudes: és sabut que les persones emprenedores en general, tenen reticències a compartir la seva idea de negoci amb persones que no siguin del seu cercle de confiança, i aquesta serà major com més innovadora sigui l'idea de negoci. No obstant, hi hauria dos elements que limitarien o combatrien aquesta por: per una banda, usar contractes de confidencialitat; per altra, si veritablement la persona emprenedora és conscient que té

- una mancança clau en l'equip, aquesta necessitat farà que hagi de compartir la idea amb persones que puguin aportar els coneixements i les habilitats que no disposa.
- Aconseguir **generar confiança, empatia i una visió compartida** sobre el projecte i les aportacions de cada membre: el programa tindrà el repte d'acompanyar la/es persona/es emprenedora/es i aquella/es que vinguin de la borsa dels serveis locals d'ocupació per a que es generi una confiança inicial i es vagi avançant en la cooperació, el suport mutu i la planificació conjunta del projecte. Caldrà valorar quan entra aquest acompanyament, com s'estructura i amb quins recursos i eines comptarà. Les dificultats inicials d'aquest encaix i el model societari no haurien de ser insalvables en iniciatives que no requereixin un equip gran, per exemple de 2 o 3 persones.
  - **L'aversió al risc** de les persones desocupades: si bé les persones desocupades en general valoren l'estabilitat i les condicions laborals, especialment salarials, cosa que limitaria l'èxit del programa, també hi ha persones que busquen un projecte que els encaixi amb la seva vocació, mentalitat i valors. Una ocupació que els realitzi. A més, no cal oblidar que bona part de l'emprenedoria té una motivació de necessitat: volen generar una activitat econòmica on auto-ocupar-se, ja que estan tenint dificultats per inserir-se en el mercat laboral. Per tant, és important que la selecció de perfils sigui acurada als interessos de la persona que busca ocupació, que aquesta visualitzi el seu encaix i que es senti motivada sobre el què pot aportar.
  - L'aportació de **capital inicial**: aquest element pot dificultar la incorporació al projecte de les persones en cerca d'ocupació, ja que per a constituir una cooperativa cal un capital inicial de 3.000€. En aquest sentit, caldrà explorar diversos mecanismes i possibilitats de donar suport als seus components, així com valorar alternatives inicials, com la constitució inicial com a associació, la capitalització de l'atur, ajudes públiques, plans d'ocupació, etc.
  - **Reticències en l'exigència d'equitat del model cooperatiu i ESS**, sobretot per part de la persona que aporta la idea: aquest desequilibri inicial podria comportar que no es vulgui formar generant una iniciativa igualitària. En aquest sentit, caldrà sensibilitzar en que la idea requereix d'un equip per portar-se a terme i que aquest serà més fort si s'estructura sota els valors i principis de l'ESS, ja que permet a tots els integrants **implicar-se en igualtat**, assumir els riscos de forma compartida, **sumar i cooperar** per un objectiu comú, solidaritzar-se davant de les dificultats que sorgeixin.

3.1.3. Síntesi de la diagnosi

En aquest sentit, en cas que una **persona tingui una idea de negoci o d'ESS** que, per a posar en marxa, idealment **requereixi des dels seus inicis més d'una persona i/o més d'un perfil professional** i la persona no en coneixi o, les persones que coneix, no puguin o vulguin iniciar el projecte, el que succeiria seria:

- a) Manté la idea congelada, tractant de veure si coneix alguna persona que tingui el perfil requerit i li pugui interessar; això implica risc de no iniciar mai el projecte
- b) Inicia l'empresa en solitari, de manera que haurà de contractar o subcontractar de bon inici aquest/s perfil/s. Això pot suposar una elevada despesa inicial, factor que pot limitar-ne la supervivència, considerant que en fases inicials encara no es compta amb una cartera de clients suficient / consolidada

c) Abandona la seva idea (podria anar precedida d'a))

Val a dir, que a més, **l'opció b)** suposa que aquesta idea de negoci, si l'està impulsant un emprenedor en solitari, tot i requerir diverses persones i, per tant, ser susceptible de ser constituïda com una cooperativa, **impossibilita que aquesta esdevingui una cooperativa.**

Per tant, la situació actual, **sense el programa d'emprenedoria col·lectiva en ESS**, millor emprendre junts!, estaria **desaprofitant una part del potencial emprenedor del territori i**, a la vegada, **d'atracció d'iniciatives d'emprenedoria convencional cap a l'emprenedoria ESS.**

La idea de programa proposat sorgeix d'una **hipòtesi**: a vegades hi ha idees de negoci, sobretot la de serveis de valor, que necessiten diversos perfils / seria millor que s'hi involucressin diversos perfils professionals per a impulsar-los des de l'inici (sense haver de subcontractar algun perfil rellevant).

Per il·lustrar la hipòtesi, posaré dos exemples d'idees d'emprenedoria ESS que tinc en ment i que es veuen molt limitades per requerir un equip emprenedors de diversos perfils:

- Una app d'inversió en energies renovables, que buscaria captar l'estalvi de la ciutadania, en un projecte que seguiria els principis i valors de l'ESS.
- Un dispositiu innovador per lluitar contra la soledat en un territori, dissenyat en base a l'anàlisi rigorós dels diferents perfils (en base a identificació i enquesta de persones que estan o es senten soles) i el co-disseny de campanyes, iniciatives i serveis que lluitin contra l'estigma, empoderin les persones i en facilitin la connexió i el suport mutu.

En ambdós casos, engegar el projecte faria recomanable comptar amb un mínim equip pluridisciplinar. En el primer, com a mínim caldria un enginyer, un desenvolupador, i un financer / economista. En el segon, seria recomanable comptar amb un psicòleg, un sociòleg i algun perfil de geriatria o educador/a. En aquests casos, tal i com s'ha comentat, si la persona emprenedora no disposa de persones properes que comptin amb aquests perfils, és probable que aquesta idea no acabi tirant endavant, o que hagi de comptar amb un capital inicial rellevant per a contractar o subcontractar aquests coneixements i serveis, elements que acaben erigint-se com a obstacles a la generació d'iniciatives econòmiques i d'ESS.

A banda d'aquets projectes més innovadors o de valor, **l'emprenedoria tradicional i d'autoocupació també genera projectes** en l'àmbit de l'hostaleria o dels serveis turístics que **requereixen diversos perfils** o equip de treball. Per exemple, en un restaurant cal algú que s'ocupi de la cuina i algú que s'ocupi de la sala. En un equipament turístic, generalment cal personal d'atenció al públic i gestió de l'espai i altres més enfocats a la comercialització, la comunicació, etc. En definitiva, diverses persones que poden estar integrades en l'equip promotor o, per contra, contractar-se o subcontractar-se. En aquesta segona opció, també es perd l'oportunitat que aquesta tipologia de negocis no es pugui constituir com a ESS, en cas que la persona no conegui persones disposades i disponibles en el seu entorn proper, a la vegada que això implica major necessitat de finançament o capital inicial.

Davant d'aquestes situacions, en que hi ha una necessitat mútua (emprenedors amb una idea però sense comptar amb l'equip necessari i persones desocupades d'algun perfil requerit), **l'ESS**

hi pot jugar un paper rellevant, ja que es tracta d'una *associació autònoma de persones que s'han unit de manera voluntària per a satisfer llurs necessitats i aspiracions econòmiques, socials i culturals en comú mitjançant una empresa de propietat conjunta i de gestió democràtica*.

O si es prefereix, impulsant l'emprenedoria col·lectiva, entesa com a “*projectes oberts i integradors, on tots els membres de l'equip impulsor són socis d'igual dret i que, a més, la voluntat de futur és anar sumant les aportacions que puguin fer els futurs integrants del projecte*”. Per tant, a priori, els **serveis i programes actuals d'ESS no estan donant una resposta suficient** a aquesta **necessitat detectada, desaprofitant així l'oportunitat d'apropar cap a l'ESS iniciatives econòmiques amb aquestes característiques**.

El que el **programa planteja**, doncs, és: per una banda, que els SLO ofereixin als demandants d'ocupació formar part d'una base de dades que s'oferirà a emprenedors ESS i petites ESS per a buscar col·laboradors o treballadors. Els demandants d'ocupació interessats, rebran una formació bàsica en principis, valors i experiències ESS. Per altra banda, tant els serveis convencionals d'emprenedoria com els ateneus cooperatius detectaran persones emprenedores que els hi manqui un perfil rellevant per a completar l'equip. En aquests casos, els hi oferiran el programa i els hi donaran accés a la base de dades. Si els emprenedors troben persones desocupades interessades en el seu projecte i hi ha sintonia inicial, els ateneus cooperatius els acompanyaran en treballar un projecte comú, una visió compartida del mateix, així com realitzar tota la planificació per a posar-lo en marxa i constituir l'ESS.

En l'**exemple de l'app en energies renovables**, la persona podria usar el programa per a tenir accés a una base de dades per a trobar un enginyer, un desenvolupador i un financer. Seleccionaria aquells que més li encaixin, els hi presentaria el projecte i valorarien personalment l'interès mutu, la sintonia, etc. Quan s'hagi arribat a un principi d'acord de col·laboració amb un/diversos perfil/s, des de l'ateneu els acompanyarien en treballar un projecte comú, tant des del punt de vista organitzatiu (rols, funcions, expectatives) com de negoci (definir tots els elements clau de la iniciativa, amb CANVAS o altres metodologies). Quan hagin avançat en els acords entre els impulsors i en la co-definició de la iniciativa, se'ls derivaria a les formacions que es cregués oportú, se'ls assessoria sobre vies de finançament i ajuts, i se'ls donaria suport en la formalització i constitució de la ESS (estatuts, registre, etc).

3.2. Concreció de la proposta de Programa d'emprenedoria col·lectiva ESS: Millor emprendre junts!

3.2.1. Teoria del canvi i marc lògic d'un programa

Per aprofundir en el nou programa que es proposa, seguirem el concepte de **teoria del canvi i marc lògic** que apareix en la Guia d'Ivàlua d'avaluació del disseny. La teoria del canvi fa explícites les hipòtesis sobre com se suposa que ha de funcionar el programa o política i per què s'espera que es generin els impactes desitjats; és la descripció explícita i acurada dels **fonaments lògics sobre els quals el programa o política s'estructura i es gestiona**. De forma general, qualsevol política pública pot ser concebuda com una hipòtesi causal: “si duem a terme una determinada política, solucionarem un determinat problema”. Una política pública pot ser

concebuda com “una transformació intencionada d’uns recursos específics (inputs) en certes activitats (processos) a fi de produir uns impactes desitjats (outcomes), en el marc d’un context específic” (McLaughlin i Jordan, 2004).

La manera més habitual d’expressar la teoria del canvi és de forma gràfica, mitjançant un **diagrama de fluxos conegut com a model lògic**, si bé pot prendre altres formes com ara una taula o descripció narrativa. En qualsevol de les seves formes, la descripció de la teoria del canvi sol **contenir, almenys, els següents components:**

- Els **recursos**: Recursos humans, materials, cognitius i financers, entre d’altres, requerits per dur a terme les activitats que constitueixen la política pública (per ex. personal qualificat, automòbils, pressupost, instal·lacions, material, infraestructures, etc.).
- Les **activitats**: El conjunt de processos necessaris per transformar els recursos en productes, o en general, tot allò que el programa o política pública fa (per ex. cursos de formació, provisió d’assistència sanitària, concessió de subvencions, recerca mèdica, assessorament tècnic, etc.).
- Els **productes**: El conjunt de béns o serveis proveïts pel programa o política pública als seus usuaris o beneficiaris directes (per ex. persones formades, subvencions atorgades, malalts atesos, informes realitzats, assessoraments tècnics executats, etc.).
- Els **impactes**: Els beneficis o canvis que es produeixen com a conseqüència de les activitats i els resultats de la política o programa (per ex. reducció de la mortalitat infantil, reducció dels accidents de trànsit, increment de la renda, millora de la qualitat de l’aire, etc.).

D’altra banda, per a les polítiques públiques que proveeixen serveis a les persones (per ex., salut, educació, serveis socials, atenció a la dependència, etc.), Montague (1997) suggereix fer explícita la **població diana** com a component intermedi entre els productes i els impactes (Gràfic 2), a fi de forçar la reflexió sobre qui són les persones a qui el servei està destinat, com s’espera que reaccionin a l’existència del servei, i distingir si la teoria pot funcionar de forma diferent segons els diversos subgrups de població a qui s’adreça.

3.2.2. Definició del programa proposat en base al marc lògic

La política que es vol definir és **una política pública que impulsi l’emprenedoria col·lectiva** (la configuració d’equips emprenedors), per tal d’incrementar la creació d’iniciatives d’ESS (segons principis, valors i forma jurídica d’ESS) **constituïdes per persones que no es coneixien inicialment**, en base a la **cobertura recíproca de necessitats i l’interès mutu**, bé sigui connectant emprenedors (que tenen una idea però no compten amb l’equip necessari) i persones que estan desocupades, o persones d’ambdós col·lectius en base a reptes (esdeveniments dinamitzats per a que grups de persones donin resposta a oportunitats de negoci i/o necessitats socials).

De les **entrevistes**, també s’ha detectat una **necessitat no coberta** que el programa també vol donar resposta: connectar persones que busquen ocupació amb petites iniciatives ESS que tenen alguna vacant, una vegada les persones demandants d’ocupació hagin estat sensibilitzades i formades en els valors, principis i les competències necessàries per formar part d’una ESS.

Aquesta política ha de permetre assolir els següents **objectius**:

- Incrementar el percentatge d'idees emprenedores (intenció d'emprendre) que acaben iniciant activitat, en oferir opcions de configurar o completar equip en projectes que ho requereixin (i que requeririen en un inici contractar personal "essencial")
- Incrementar el percentatge d'iniciatives ESS de recent creació sobre el total d'empreses / iniciatives econòmiques de recent creació en un territori
- Incrementar el percentatge de persones aturades que s'ocupen en projectes d'emprenedoria, prioritàriament en iniciatives ESS, gràcies a vincular els serveis d'emprenedoria, els d'impuls d'ESS i els serveis d'ocupació
- Incrementar la grandària, mesurada en llocs de treball, dels projectes d'emprenedoria que cristal·litzen en activitat econòmica de recent creació
- Incrementar el rol de foment d'emprenedoria i d'activitat econòmica amb valors ESS que actualment duen a terme els poders públics, fent un pas endavant quant a impulsor de l'activitat econòmica i de la satisfacció de necessitats socials (a través de Hackatons socials o esdeveniments similars)
- Incrementar el percentatge de persones (emprenedors i aturats) que coneguin els valors i els beneficis diferencials de l'ESS

Seguint l'esquema del marc lògic, començarem per definir les **activitats** que caldria per impulsar el programa, que seria convenient que es **co-dissenyés** entre els serveis locals d'ocupació, els serveis locals d'atenció a l'emprenedoria i els ateneus cooperatius. Per garantir el co-disseny i la coordinació entre aquests agents, **l'administració que podria exercir funcions de direcció i seguiment** podria ser la Generalitat de Catalunya o la Diputació de Barcelona.

	Ateneus cooperatius	Servei emprendedoria convencional	Servei Local d'Ocupació (SLO)
Actuacions internes / de disseny / comunicatives	<ul style="list-style-type: none"> - Co-definir el programa: els rols, responsabilitats i el procediment de treball entre ateneus cooperatius, servei emprendedoria convencional i SLO - Seleccionar les dades clau del Xaloc que es bolcarien al nou aplicatiu + aquelles dades exclusives del programa (seguiment, etc.) - Establir els requeriments i crear el nou aplicatiu (base de dades amb demandants ocupació amb interès i coneixement ESS) - Dissenyar material per a la comunicació interna i externa del programa - Dissenyar els materials relacionats amb la Llei 3/2018 de Protecció de Dades (cessió de dades, confidencialitat...) - Generar un document de propostes per facilitar l'èxit del programa (proposta d'ajudes, plans ocupació, etc.) - Sessions presencials o virtuals amb els tècnics de cada servei per a explicar i resoldre dubtes del programa 		
Actuacions disseny Hackatons socials	<ul style="list-style-type: none"> - Identificació de reptes econòmics, socials i/o ambientals del territori i/o de l'ESS territorial - Selecció de reptes sobre els que es farà la hackatò social - Disseny dels continguts i la dinàmica del hackatò, definint el nombre objectiu de participants i els perfils clau - Valoració de premi/s (poden ser en espècies, com incubació...) o recompenses - Preparació dels elements de difusió de la jornada - Enviament per mailing de la difusió de la jornada als perfils d'interès de la plataforma - Difusió pels canals habituals de la jornada - Seguiment i tancament d'inscripcions - Configuració dels grups de persones, buscant conformar equips pluridisciplinats - Configurar un jurat ESS - Dissenyar itinerari d'incubació projectes seleccionats 		
Persona demandant ocupació SLO	<ul style="list-style-type: none"> - Oferir-li una sessió de sensibilització / informativa sobre ESS - Entrevistar-lo per resoldre dubtes / explicar ESS i el programa - Si es mostra interessada, es valoraran les competències emprendedoria col·lectiva (model FCTC) - Registre actuacions i resultats en aplicatiu 		<ul style="list-style-type: none"> - Explicar-los el programa en les sessions grupals inicials SLO - Recordar-los el programa i valorar interès en les entrevistes personals habituals - Si accepta, signar el document de cessió de dades a emprendedoris i iniciatives ESS - Serà derivada a l'ateneu cooperatiu
Persona emprendedora convencional		<ul style="list-style-type: none"> - Explicar-los el programa en les sessions grupals inicials - Detectar-los mancances rellevants en l'equip promotor - Proposar-los el programa en cas de manca - Derivar-los, en cas d'interès, a l'Ateneu Cooperatiu 	
Persona emprendedora ESS		<ul style="list-style-type: none"> - Atendre'l directament en entrevista per: explicar trets diferencials ESS, explicar el programa i resoldre dubtes - Oferir-li una xerrada o acció formativa sobre ESS - Si accedeix a participar del programa, atenció molt similar a persona emprendedora ESS participant programa 	
Persona emprendedora ESS		<ul style="list-style-type: none"> - Explicar-los el programa en les sessions grupals / entrevista inicials emprendedoria ESS - Valorar-los l'equip promotor i detectar-los mancances rellevants de l'equip - Proposar-los el programa en cas de manca perfil clau - Ajudar-los en elaborar un document breu sobre el projecte i perfils a incorporar - Explicar-los com procedir amb BBDD i oferir documents de confidencialitat - En cas d'aconseguir col·laboradors, se'ls hi donarà tècnic per a avançar en: visió compartida del projecte, rols i responsabilitats dels integrants, pla estratègic del projecte, anàlisi de viabilitat, etc. - Si avança, suport en concretar documents necessaris ESS (estatuts, etc.) - Se'ls informará sobre fonts de finançament, ajudes públiques, plans d'ocupació, etc. - Se'ls recomanarà alguna/es formació/ns - Se'ls vincularà a altres agents i/o iniciatives ESS 	
Petita iniciativa ESS amb manca de personal		<ul style="list-style-type: none"> - Explicar-los com funciona el programa + lliurar-los documents informatius - Sol·licitar-los informació sobre la iniciativa - Escoltar i analitzar les seves necessitats de personal (perfil, condicions, etc.) - Si no hi ha cap incidència, signaran un document de compromisos amb el programa (drets i deures, ...) - Se'ls informará sobre com funciona aplicatiu i se'ls hi donarà accés temporal - Rebran seguiment i/o comunicaran resultats de la participació 	

Taula 4: Detall activitats per a cada públic i per cada agent⁷

⁷ Per a conèixer la versió més extensa de les activitats, aquesta es recull en l'apartat 6. Annex.

Seguint l'esquema del marc lògic, continuarem per identificar els **recursos** que caldria per impulsar el programa:

Recursos comuns:

- **Aplicatiu o base de dades** a disposició de SLO, serveis d'emprenedoria i ateneu cooperatiu. Serien ells qui donarien accés a les persones usuàries (aturats, emprenedors i iniciatives ESS).
- **Material per a la comunicació interna del programa:** documents per a que els tècnics SLO, ateneus cooperatius i dels serveis municipals d'emprenedoria coneguin els elements clau del programa: objectius, procediment de treball, públic diana, aplicatiu de treball, materials complementaris, etc.
- Generar un **document de propostes per facilitar l'èxit del programa** i que podrien ser considerades en les convocatòries d'ajuts dels ens locals: pagament de les primeres quotes d'autònoms als que inicien una ESS en el marc del programa, subvencionar els llocs de treball de cada iniciativa en el marc dels plans d'ocupació, subvencionar els tràmits de constitució de la iniciativa ESS, etc.
- **Material de difusió del programa**, explicant-ne els seus elements clau i el seu funcionament, pels diferents públics diana: persones emprenedores, persones que demanden ocupació als SLO i entitats i iniciatives ESS.
- **Materials** relacionats amb la Llei 3/2018 de **Protecció de Dades**: autoritzacions per estar a la nova base de dades i cedir aquesta informació als participants del programa
- També document de **confidencialitat de l'idea de negoci**, per tal de donar confiança i garanties de respecte cap a la idea de la persona emprenedora quan la comparteixi amb possibles socis / col·laboradors
- **Document de drets i deures** amb el programa per a diferents perfils: demandants d'ocupació, persones emprenedores i petites iniciatives ESS en cerca de nous treballadors
- Personal tècnic SLO, serveis d'emprenedoria i d'ateneus cooperatius amb coneixement del programa, dels materials informatius de suport, del circuit d'atenció i de les responsabilitats a assumir
- **Punts d'atenció** (espais físics): els propis dels SLO, serveis d'emprenedoria locals i ateneus cooperatius
- Sessions grupals introductòries SLO, serveis d'emprenedoria i ateneus cooperatius
- **Programa formatiu ateneus cooperatius** (actual i/o amb alguna actuació específica)
- **Guies i materials d'ESS** dels ateneus cooperatius i altres agents ESS
- Ajudes municipals o del programa per a facilitar l'inici de les iniciatives

A continuació, es detallen els **productes** que generaria el programa, que al seu torn serien indicadors per al seguiment i monitorització del programa:

- N **Tècnics** SLO, serveis emprenedoria i ateneus cooperatius **informatos** sobre els elements claus del programa
- N demandants d'ocupació participants en el programa (han acceptat iniciar)
- N demandants d'ocupació sensibilitzats / formats sobre ESS
- N demandants d'ocupació entrevistats en competències cooperatives
- N demandants d'ocupació validats en competències cooperatives
- N projectes emprenedors que inicien el programa – entrada per serveis emprenedoria

- N sessions acompanyament / suport a projectes emprenedors que inicien el programa – entrada per serveis emprenedoria
- N projectes emprenedors ESS que inicien el programa – entrada per ateneus cooperatius
- N sessions acompanyament / suport a projectes emprenedors que inicien el programa – entrada per serveis emprenedoria
- N projectes ESS que es creen amb el recolzament del programa – entrada per serveis emprenedoria
- N projectes ESS que es creen amb el recolzament del programa – entrada per ateneus cooperatius
- N de llocs de treball creats pels projectes emprenedors que inicien el programa – entrada per serveis emprenedoria
- N de llocs de treball creats pels projectes emprenedors ESS que inicien el programa – entrada per ateneus cooperatius
- N d’iniciatives ESS pre-existents usuàries del servei de cerca de persones desocupades amb competències ESS
- N persones demandants d’ocupació que s’han sumat a projectes ESS pre-existents
- N persones demandants d’ocupació contractades per iniciatives ESS pre-existents
- N de Hackatons socials realitzats
- N de persones assistents als hackatons socials
- N de projectes ESS provinents hackatons socials incubats
- N de projectes ESS provinents hackatons creats (constituïts)
- N de llocs de treball creats per les iniciatives ESS provinents de hackatons socials

Impactes:

A través de les activitats del programa i els productes i serveis que genera, es considera que s’assoliran els següents impactes:

A **mig termini**, els **impactes** que s’espera són:

A través dels materials de comunicació i difusió del programa, de les sessions d’informació en ESS a emprenedors i aturats, i en fer que el programa pivoti sobre els ateneus cooperatius:

- Incrementar el percentatge d’emprenedors i d’aturats del territori que coneguin els valors i els beneficis diferencials de l’ESS.

A través d’implicar en un mateix programa els serveis locals d’ocupació, els serveis locals d’emprenedoria i els ateneus cooperatius:

- Millorar el coneixement i el suport mutu entre els principals agents públics relacionats amb el foment d’activitat econòmica i de l’ocupació.
- Incrementar les convocatòries d’ajudes locals per al foment d’iniciatives i ocupació en ESS (per exemple, ajudes per a la constitució, plans d’ocupació en ESS, pagament quotes autònom, etc.).

A través de posar a disposició d’emprenedors d’ESS i iniciatives ESS pre-existents una base de dades amb informació sobre persones aturades sensibilitzades en ESS i interessades en implicar-se en un projecte d’emprenedoria ESS o en iniciatives ESS, així com suport en la seva posada en marxa per part dels ateneus cooperatius:

- Incrementar el percentatge d'idees emprenedores (intenció d'emprendre) que acaben iniciant activitat, en oferir opcions de configurar o completar equip en projectes que ho requereixin (i que requeririen en un inici contractar personal "essencial").
- Incrementar la grandària, mesurada en socis i/o llocs de treball, dels projectes d'emprenedoria que cristal·litzen en activitat econòmica.
- Incrementar el percentatge d'iniciatives ESS de recent creació sobre el total d'empreses / iniciatives econòmiques de recent creació en un territori (en fer pivotar el programa en els ateneus cooperatius).
- Incrementar el percentatge de persones aturades que s'ocupen en projectes d'emprenedoria, prioritàriament en iniciatives ESS.
- Optimitzar el procés d'incorporació de nous treballadors/es amb competències i coneixements ESS a les iniciatives ESS de petites dimensions.

A través de l'organització de hackatons socials, per a resoldre reptes reals del territori i/o d'entitats ESS del territori, emprant la base de dades per a captar els participants i fer-ho amb lògica d'equips pluridisciplinars:

- Incrementar el rol de foment d'emprenedoria i d'activitat econòmica amb valors ESS que actualment duen a terme els poders públics, fent un pas endavant quant a impulsor de l'activitat econòmica i de la satisfacció de necessitats socials.
- Incrementar el nombre d'iniciatives ESS impulsades per persones que no es coneixien prèviament.

A més **llarg termini**, els **impactes esperats**, són:

En incrementar el percentatge de la població activa (emprenedors i demandants d'ocupació) amb coneixements sobre els principis, valors i trets diferencials ESS:

- Incrementar l'activitat econòmica de les ESS existents (en ser més conegudes, compreses, etc. es preveu un augment del consum dels seus productes i serveis).

En incrementar la grandària dels projectes que s'inicien i que ho facin sota la forma ESS:

- Impulsar un teixit productiu de major grandària (generaria més ocupació), major qualitat (valors ESS), més productiu (motivació, flexibilitat en ajustos...) i resilient (majors taxes de supervivència).
- Millorar les condicions econòmiques de les persones emprenedores i de les persones que s'ocupen en projectes ESS inicials, en formar part d'iniciatives de major grandària i pluridisciplinarietat inicial.
- Millorar el desenvolupament local endogen⁸.
- Enfortiment de la xarxa ESS: més iniciatives i més diverses.

---

⁸ Segons Herrero-Blasco (2014) les ESS tenen més capacitat per a promoure el desenvolupament econòmic endogen, especialment a on no ho aconsegueixen els sectors institucionals. I afirma que això es deu a: tenir major propensió a reinvertir els beneficis en el mateix territori on els genera, promovent processos d'acumulació a nivell local; i per la seva capacitat per a mobilitzar recursos existents a nivell local.

4. Conclusions

Al llarg d'aquest treball s'ha desenvolupat una proposta de programa de suport a l'emprenedoria col·lectiva ESS innovador i de baix cost: no s'ha identificat cap programa similar a Catalunya, ni a la resta de l'Estat, ni en d'altres països; i és un programa que gairebé no implica nous recursos humans ni pressupostaris (més enllà del cost de l'aplicatiu tecnològic), en pivotar sobre el personal tècnic dels ateneus cooperatius, dels serveis d'emprenedoria i dels serveis d'ocupació municipals, així com dels serveis i programes de suport que ja es duen a terme en aquests dispositius.

Abans de detallar la proposta, el treball ha revisat els reptes econòmics i socials als que els diversos programes de promoció econòmica i d'ocupació han pretès donar resposta: creixent competitivitat econòmica fruit de la globalització, terciarització de l'economia i desindustrialització, flexibilització i precarització de les condicions de treball, entre d'altres. I com aquests van generar una creixent importància de les polítiques de foment de l'emprenedoria.

No obstant, l'aposta per l'emprenedoria convencional mostra algunes debilitats: un volum important d'emprenedoria per necessitat (persones que emprenen perquè tenen dificultats en inserir-se en el mercat laboral), d'emprenedoria en solitari, o autoocupació, i una taxa elevada de mortalitat (propera al 50%) de les noves iniciatives.

Per altra banda, també s'han evidenciat dos elements destacables de l'ESS i l'emprenedoria en ESS: per una banda, que més enllà de la notable contribució social de l'ESS, que gràcies als seus principis i valors, contribueixen a una societat més democràtica, igualitària, sostenible, local i solidària (Jané, J, 2014), també s'hi observen algunes avantatges econòmiques: la seva creació respon a patrons més contracíclics, major taxa de supervivència (i menor taxa de mortalitat), major flexibilitat per ajustar-se als vaivens econòmics, major estabilitat laboral i acumulació de capital humà tendent a promoure innovacions incrementals, entre d'altres.

Malgrat aquests elements diferencials positius de les iniciatives ESS, la taxa i el volum de creació d'iniciatives ESS és molt inferior al de noves iniciatives empresarials convencionals. Per tant, es fan necessaris més programes de foment d'iniciatives ESS, així com per donar suport i facilitar la consolidació i creixement d'aquelles iniciatives petites o de curt recorregut. A més, l'anàlisi dels programes i serveis actuals, així com les entrevistes dutes a terme amb informants clau, mostren, en general, que aquests ofereixen un suport més reactiu (a demanda) que d'instigador o co-generador de nova activitat ESS.

Tot seguint aquest objectiu, s'ha desenvolupat un programa per generar un major nombre de noves iniciatives ESS, tant captant cap a l'ESS una part dels projectes que provenien inicialment de l'emprenedoria convencional com facilitant la creació d'idees lligades a l'ESS, que generaria una millora socioeconòmica pel territori superior a la que assoleixen el conjunt de programes i dispositius actuals d'impuls de l'emprenedoria ESS i de l'emprenedoria convencional.

El programa que es proposa, per una banda, ha de fer possible connectar i recolzar dues necessitats: la de persones amb idea emprenedora, però sense equip emprenedor complet, i

persones en cerca d'ocupació que podrien donar resposta a aquesta necessitat. Per altra banda, connectar petites iniciatives pre-existents ESS que cerquen cobrir una vacant, amb persones en cerca d'ocupació que hagin estat prèviament sensibilitzades en els principis i valors ESS i mostrin interès i les competències (capacitat de consens, treball en equip, empatia, etc.). Finalment, impulsar esdeveniments, com les hackatons socials, que connecten reptes socials amb persones amb interès en ESS, per tal de fer aflorar i impulsar iniciatives col·lectives que els hi puguin donar resposta.

La recerca efectuada no ha detectat un programa que faciliti el contacte entre persones amb una idea de negoci, però sense equip complet, i persones en cerca de feina que tinguin el perfil que manca en l'equip, i que els acompanyi per a que aquesta cooperació pugui fructificar. Val a dir que la necessitat (emprenedors sense equip) i la insuficient resposta actual a la necessitat detectada, ha estat validada en entrevistes amb informants clau (principalment, els dispositius que s'encarregarien d'impulsar el programa) que estimen un percentatge entre 10-15% de projectes d'emprenedoria que podrien estar-ne interessats.

D'aquesta manera, el programa vol aprofitar aquestes situacions, de necessitat mútua, per acostar els emprenedors convencionals cap a l'ESS, ja que les iniciatives ESS són una *associació autònoma de persones que s'han unit de manera voluntària per a satisfer llurs necessitats i aspiracions econòmiques, socials i culturals en comú mitjançant una empresa de propietat conjunta i de gestió democràtica*. A més, el programa reserva el paper protagonista d'acompanyament i suport als ateneus cooperatius, amb l'objectiu d'assegurar que les iniciatives que cristal·litzin ho siguin sota formes ESS.

Tal i com s'ha comentat a l'inici, el programa aprofita personal tècnic i recursos dels ateneus cooperatius, dels serveis d'emprenedoria i dels serveis d'ocupació municipal, exigint, principalment, optimitzar la coordinació i cooperació d'aquests dispositius, que ja existeix, però que el programa faria necessària i serviria per reforçar. També adaptar o completar alguns dels serveis que ja es presten, com són les xerrades inicials dels usuaris de cada un dels serveis, les entrevistes individuals de suport a emprenedors (convencionals i ESS) i les d'ocupació, així com algunes formacions en ESS. Per tant, el que es tracta és de concretar els rols i funcions de cada agent en el programa, editar materials per a la difusió entre el personal tècnic de cada un dels dispositius implicats, així com de difusió i informació al seu públic diana (emprenedors convencionals, emprenedors ESS i persones en cerca d'ocupació).

Un altre element rellevant és articular estratègies per donar resposta als reptes o dificultats que el programa haurà d'afrontar: desconeixement i/o desconfiança entre les persones, aversió al risc dels aturats, dificultats per aportar el capital inicial. No obstant, la recerca qualitativa ha trobat algunes solucions, com és l'acompanyament i assessorament dels ateneus cooperatius per definir la visió conjunta del projecte i definir els rols i compromisos; oferir ajuts municipals i/o plans d'ocupació; capitalitzar l'atur; iniciar l'activitat com a associació; programes formatius, entre altres.

Per tant, gràcies a una nova plataforma web – base de dades i la coordinació dels diversos dispositius i serveis de foment del teixit productiu i ESS, i de serveis d'ocupació, el programa faria aflorar iniciatives que o no es durien a terme (per manca d'equip), o les impulsaria una persona sola i contractaria col·laboradors (això limita la possibilitat de creació de cooperatives, suposa major exigència econòmica inicial al projecte, i el projecte no compta

en el seu si amb un equip complet, cosa que en limita les possibilitats d'èxit). Per tant, incrementaria el pes de l'emprenedoria ESS respecte el total d'emprenedoria. També ha de fer possible optimitzar la cerca d'empleats de les petites iniciatives ESS pre-existents, gràcies a oferir-los una bossa de persones desocupades sensibilitzades i formades en ESS (principis, valors, competències clau, etc.). A més, el programa incrementaria notablement el nombre de persones (emprenedors i aturats) amb coneixements sobre ESS.

Com a impulsor del programa, es considera que tant la Generalitat de Catalunya, a través dels ateneus cooperatius, el SOC i la Xarxa Catalunya Emprèn, com la Diputació de Barcelona, a través dels programes i el finançament que ofereix als serveis d'emprenedoria i als serveis locals d'ocupació, podrien liderar o co-liderar el programa.

5. Bibliografía:

- Acs, Zoltan y Catherine Armington (2004). Employment growth and entrepreneurial activity in cities. En: *Regional Studies*, Vol. 38, N8, pp. 911-927.
- Arando & Saioa & Gago & Podivinsky & Geoff (2012). Do labour-managed firms benefit from agglomerations? *Journal of Economic Behaviour & Organization* 84 (1): 193-200
- Araujo, A, et al (2002-I). El Fomento del autoempleo en Bizkaia: clave de la regeneración socioeconómica. Ed. Universidad del País Vasco. Disponible: https://ojs.ehu.eus/index.php/Lan_Harremanak/article/view/5854
- Audretsch, D i Roy Thurik (2000). Capitalism and democracy in the 21st century: from the managed to the entrepreneurial economy. En: *Journal of Evolutionary Economics*, Vol. 10, N1, pp. 17-34.
- Austin, James; Howard, Stevenson; Wei-Skillen, Janes (2006). Social and Commercial Entrepreneurship: Same, Different, or Both?. *Entrepreneurship. Theory and Practice*, 30 (1): 1-22.
- Ben-Ner, Avner. (1984). On the stability of the cooperative type Organization. *Journal of comparative economics*. 8 (3): 247-60.
- Blanchflower, D.G. (2000): "Self-employment in OECD countries", *Labour Economics*, vol. 7, pp. 471-505.
- Borzaga, C, et al (2020). Las empresas sociales y sus ecosistemas en Europa. Informe comparativo. Ed. Comisión Europea. Disponible a <http://emes.net/conferenciazaragoza/wp-content/uploads/2021/01/Informe-comparativo-Online.pdf>
- Bowles, S & Gintis, H (1996). The Distribution of wealth and the viability of democràtic firm. En *Democracy and efficiency in the econòmic Enterprise*. Roltedge Studies in Business Organization and Networks.
- Brock, William i David Evans (1989). Small business econòmics. En: *Small Business Economics*, Vol. 1, N1, pp. 7-20.
- Burdín, G (2014). Are workiner-managed firms more likel to fail than conventional enterprises? Evidence from Uruguay. *Industrial and labor Review* 67 (1): 202-38
- Carlsson, Bo (1989). The evolution of manufacturing Technology and its impact on industrial structure: an International study. En: *Small Business Economics* Vol. 1, N. 1 pp. 21-38.
- Carlsson, Bo (1992). The rise of small business: causes and consequences. En: William James Adams (ed.). *Singular Europe, Economy and Policy of the European Community after 1992*. Ann Arbor University of Michigan Press. Oo. 145-169
- Carrasco, R. (1999): "Transitions to and from self-employment in Spain: an empirical analysis", *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, vol. 61(3), pp. 315-341.
- Castiglia, A. i Veas, R. (2020). Aproximación a la generación de empleo en el cooperativismo Uruguayo. Ministerio de Trabajo y Seguridad Social & Instituto Nacional del Cooperativismo (INACOOOP).
- Carroll G., i Hannan. M.T. (1989) Density Dependence in the Evolution of Populations of Newspaper Organizations. *American Sociological Review* 54 (4): 24-41.
- Coll Serrano, V, & Cuñat Giménez, R (2006). Análisis de los factores que influyen en el proceso de creación de una cooperativa de trabajo asociado. *REVESCO. Revista de Estudios Cooperativos*, (88),128-161.[fecha de Consulta 2 de Mayo de 2021]. Disponible en: <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=36708805>
- Conte, M. A., Derek C. (1991). On the entry of employee-owned firms: Theory and evidence from US manufacturing Industries, 1870-1960. Working paper No. 91/5. Department of Economics, Hamilton College, Clinton, NY.
- Dean (2018). Creación y destrucción comparada de cooperatives de trabajadores y empresas capitalistes en Uruguay. En Guerra, P (coord. 2018). *Aportes desde la Universidad de la República al campo temático de la Economía Social y Solidaria*. Ed.

- Universidad de la República de Uruguay. Disponible en: <https://publicaciones.fder.edu.uy/index.php/book/issue/view/65/Texto%20completo>
- Dow, G. K. (2003). *Governing the firm: workers' control in theory and practice*. Cambridge Univ. Press.
  - Driver, Michaela (2012). An interview with Michael Porter: Social Entrepreneurship and transformation of Capitalism. *Academy of Management Learning&Education*, 11(3): 421-431.
  - Earle, J.S., y Zakova, Z. (2000): "Business start-ups or disguised unemployment? Evidence on the character of self-employment from transition economies", *Labour Economics*, vol. 7, pp. 575-601.
  - Elster, J. i Moene (1993). *Alternativas al capitalismo*. Ministerio de Trabajo y Seguridad Social de España.
  - Errandonea, A. & Superville, M. (1992): *Las Cooperativas en el Uruguay. Análisis Sociológico del Primer Relevamiento Nacional de Entidades Cooperativas*, Fundación de Cultura Universitaria, Montevideo.
  - Evans, D., y Leighton, L. (1989): "Some empirical aspects of entrepreneurship", *The American Economic Review*, vol. 79(3), pp. 519-535.
  - Freeman, C (2007). The Reputation of neoliberalism. *American Ethologist* 34 (2): 252-67
  - Foelster, S. (2000). Do entrepreneurs create jobs? En: *Small Business Economics*, N14, pp. 137-148.
  - Garcia Jané, J. (Coord. 2015). *Guia d'economia social i solidària per a l'administració local*. Ed. Diputació de Barcelona. Disponible a https://ajuntament.barcelona.cat/tempicures/sites/default/files/guia_economia_social.pdf
  - Genescá Garrigosa, E, & Capelleras Segura, J-L, (2004). Un análisis comparativo de las características de las microempresas en España. Ed. *Universia Business Review*, núm. 2, segundo trimestre, 2004, pp. 72-93. Disponible: <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=43300206>
  - Genescà, E., & Veciana, J. M. (1984). Actitudes hacia la creación de empresas. *Información comercial española*, 0(61), 147- 155. Disponible a <https://ddd.uab.cat/record/203923>
  - Gill, R; Pratt, A.C. (2008). In the social factory? Immaterial labour, precariousness and cultural work. *Theory, Culture & Society*, 25 (7-8): 1-30.
  - Guallarte, C, et al (2020). *Global entrepreneurship Monitor. Informe executiu Catalunya 2019-2020*. Ed. Diputació de Barcelona. Disponible: <https://www.diba.cat/documents/36150622/338867399/Informe+executiu+GEM+Catalunya+2019-2020.pdf>
  - González, R. L. et al. (2005). "Los pactos territoriales a favor del empleo en España". *Boletín de la A.G.E.*, 39: 335-360. Disponible en <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=1161314>
  - Guzman Alonso, C & Santos Cumplido, F & Barroso González, M (2016). Cooperativismo, factor empresarial y desarrollo económico propuesta de un modelo teórico de enlace. Ed. *REVESCO: revista de estudios cooperativos*, N°. 122, 2016, págs. 110-134. Disponible en <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5754554>
  - Hart, K (2015). *Economy for and against Democracy*. Col. *The Human Economy*, vol. 2, NY, Oxford: Berghahn
  - Herrero-Blasco, A (2014). La economía social: su función económica y las políticas públicas de fomento. *Recerca, Revista de Pensament i Anàlisi*, Núm 15: 77-92 <https://www.e-revistes.uji.es/index.php/recerca/article/view/1135>
  - INE (2020) *Demografía armonizada de empresas, año 2018*. Notas de prensa https://www.ine.es/prensa/dae_2018.pdf

- Jamarillo J. (1992). Reconversión industrial y pequeña y mediana empresa. Documento elaborado durante el Vigésimo Programa para Dirigentes de Centros de Perfeccionamiento en la Dirección de Empresas (Brusenlas, 1992)
- Jaspers, T. (2009) *Flexisecurity: a contribution to the solution of the insiders-outsiders dilemma?* En ales, E, et al. (Eds), *Fundamental Social Rights in Europe: Challenges and Opportunities*. Pórtland, Intersentia, Antwerp/Oxford/, 81-106.
- Kalmi, P (2013). Catching a wave: the formation of co-operatives in Finnish Regions. *Small Business Economics* 13 (4): 527-38
- Kirzner, I (1997). Entrepreneurial discovery and the competitive market process: an Austrian approach. En *Journal of Economic Literature*. Vol. 35, pp. 60-85
- Knight, F (1999). *Selected Essays by Frank H. Knight*. Vol. 1: *What is Truth in Economics?* Edited by Ross Emmett. Chicago, University of Chicago Press, 1999. Xxiv: 406p
- Köhler, H. y Martín, A. (2005) *Manual de la sociología del trabajo y de las relaciones laborales*. Delta, Publicaciones Universitarias
- Llei 12/2015, del 9 de juliol, de cooperatives.
- Ley 5/2011, de 29 de març, de Economía Social
- Lin, Z.; Picot, G., y Compton, J. (2000): "The entry and exit dynamics of self-employment in Canada", *Small Business Economics*, vol. 15, pp. 105-125.
- Loveman, Gary y Wernerand Sengenberger (1991). The re-emergence of small-scale production; an International comparison. En: *Small Business Economics*, Vol. 3. N1, pp. 1-37.
- Martín Arce, J.M. (2006). La fase dura de la reconversión industrial: 1983-1986, en *Historia del presente*, N8. Pp. 61-101
- Martí, J.P. (2011). Legislación y fomento del cooperativisme en Uruguay. Esfuerzos espasmódicos, fragmentarios y reactivos. *Revista Estudios Cooperativos* Vol. 16 (2): 10-26)
- Mason, P (2015). *Postcapitalism: a guide to our future*. UK: Penguin
- Matonte, Cecilia. (2007). Informe sobre intervención del Proyecto Incubadora de Emprendimientos Económicos Populares. Plan de gestión ambiental.
- McPherson, M.A. (1998): "Growth of micro and small enterprises in southern Africa", *Journal of Development Economics*, vol. 48, pp. 253-277.
- Mead, D.C., y Liedholm, C. (1998): "The dynamics of micro and small enterprises in developing countries", *World Development*, vol. 26(1), pp. 61-74.
- Palier, Bruno (Eds.) (2010). *A long good bye to Bismarck? The politics of welfare reform in continental Europe*. Amsterdam University Press. Pág 333-399
- Pérotin, V (2006). Entry, exit, and the business cycle: Are cooperatives different? *Journal of comparative Economics* 34 (2): 295-316
- Piore, M. I Charles Sabel (1984). *The second industrial dividí: Possibilities for prosperity*. New York, Basic Books, 280p.
- REYES LAVEGA, Sergio y GUTIÉRREZ, Danilo (2005): "Situación e la legislación cooperativa uruguaya" en Reunión Especializada de Cooperativas del MERCOSUR (RECM): "Régimen legal de las cooperativas en los países del MERCOSUR", RECM-Serie Jurídica, Segunda edición actualizada y ampliada, Ed. INTERCOOP, Buenos Aires.
- Rieiro, A-Dabezies, Ma. J. (2008) *Vulnerabilidad y Políticas de inclusión: ¿Son las cooperativas sociales un camino hacia mayores grados de autonomía?* Unidad de estudios Cooperativos, Servicio Central de Extensiones y Actividades en el Medio (SCEAM), UdelAR, Uruguay. Disponible a:
<http://200.144.182.150/itcp/sites/default/files/Vulnerabilidad%20y%20políticas%20de%20inclusión.pdf>
- RIPPE, Siegbert (1987): "Los problemas jurídicos de las cooperativas", Montevideo: FCU. SCOTT, B. R. (1971): *Stages of Corporate Development-Part 1*, Case No. 9-371-294, Intercollegiate Case Clearing House, Boston, Mass.

- Rotger, G. P., Górtz, M. & Storey, D. J. (2012). Assessing the effectiveness of guided preparation for new venture creation and performance: Theory and practice. *Journal of Business Venturing*, 27(4), 506-521
- Rose, Nikolas (1999). *Powers of Freedom: Reframing Political Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ruiz-Herrero, J. Antonio (2015). *Capitalismo cognitivo: sus Nuevos espacios, técnicas de control y producción, y sus clases profesionales: dos estudios de caso*. Tesis Doctoral. Departamento de Sociología Universidad Complutense de Madrid.
- Ruggeri, A., Martínez, C. & Trincheró, H. (2005): *Las empresas recuperadas en la Argentina: Informe del segundo relevamiento del Programa Facultad Abierta*, Seube-UBA, Buenos Aires.
- Russel, Raymond, y Hanneman (1992) Cooperatives and the business cycle: The Israeli case. *Journal of Comparative Economics* 16 (4): 701-15. Doi:10.1016/0147-5967(92)90100-L.
- Sanchis Palacio, J. R., Campos Climent, V., & Mohedano Suanes, A. (2015). Factores clave en la creación y desarrollo de cooperativas. Estudio empírico aplicado a la Comunidad Valenciana. *REVESCO. Revista De Estudios Cooperativos*, 119, 183-207. https://doi.org/10.5209/rev_REVE.2015.n119.49153
- Shumpeter, J (1934). *The theory of Economic Development*. Cambridge, Mass, Harvard University Press, Ixiv, 255p.
- Shumpeter, J (1942). *Capitalism, Socialism and Democracy*. New York. Harper and Row, 598p
- Smith, S.C. (2001) *Blooming together of Wilting Alone? Network Externalities and Mondragoón and La Lega Co-operative Networks*. Working papers DP2001/27. UNU-WIDER Research Paper. World Institute for Development Economic Research (UNU-WIDER).
- Taylor, M.P. (1996): "Earnings, independence or unemployment: why become selfemployed?", *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, vol. 58, pp. 253-265.
- Thurik, R., y Verheul, I. (2003): "The relationship between entrepreneurship and unemployment: the case of Spain", en GENESCA et al. (coord.), *Creación de empresas - Entrepreneurship*, Servicio de Publicaciones de la UAB, Bellaterra, Barcelona, pp. 521-547.
- Valenzuela-García, H & Molina, J. L & J. Lubbers, M. & Escribano, P & Fuentes, S. (2019). *Emprendimiento Social. Autoempleo y extracción del valor en la era post-crisi*, en *Revista de antropología Social* 28 (2), 371-390. Disponible en <https://revistas.ucm.es/index.php/RASO/article/view/65619/4564456552234>
- Valenzuela-García, Hugo; Fuentes, Sandrine (2019). *A Crossroads for social entrepreneurship: ethics versus profit in Spain*. *Open Journal of Business and Management* , 7(2): 848-860
- Van Stel (2006) *Empirical analysis of entrepreneurship and economic*. ISEN: *International Studies in Entrepreneurship*

6. Annex:

DETALL ACTIVITATS DEL PROGRAMA:

Activitats preliminars o de disseny:

- Co-definir el programa: els rols, responsabilitats i el procediment de treball entre ateneus cooperatius, servei empenedoria convencional i SLO.
- Identificar quines dades clau, que recullen els tècnics dels SLO, s'haurien de traspasar a l'aplicatiu que gestioni el programa, i valorar si cal alguna dada extra (dades de seguiment del programa, com projectes que sol·liciten candidats, resultats dels contactes, etc.). Les dades de les persones que cerquen ocupació que serien d'interès són: dades identificatives cada persona, edat, formació reglada i ocupacional, carnets de conduir, altres carnets, discapacitat, experiència professional (tot el detall d'experiència) i, si es pot, es reforça amb l'informe de vida laboral, així com el CV complet.
- Crear un aplicatiu / adaptar Xaloc (és el nom de l'aplicatiu informàtic, de la Diputació de Barcelona, amb el que treballen els SLO) per a que incorpori totes les dades de les persones que acceptin participar en el programa i que puguin usar també els tècnics d'empenedoria, els tècnics d'ateneus cooperatius i les persones que ells autoritzin a fer servir (empenedors, petites ESS, etc.)
- Dissenyar el material per a la comunicació interna del programa: caldria dissenyar un o diversos documents per a que els tècnics SLO, ateneus cooperatius i dels serveis municipals d'empenedoria coneguin els elements clau del programa: objectius, procediment de treball, públic diana, aplicatiu de treball, materials complementaris, etc.
- Dissenyar els materials relacionats amb la Llei 3/2018 de Protecció de Dades: autoritzacions per estar a la nova base de dades que podria consultar el personal tècnic empenedoria, el personal tècnic ateneus cooperatius, així com les persones empenedores i iniciatives ESS que cerquen candidats
- Dissenyar material de difusió del programa, explicant-ne els seus elements clau i el seu funcionament, pels públics diana: persones empenedores, persones que demanden ocupació als SLO i entitats i iniciatives ESS.
- Fer arribar els diversos materials als SLO, ateneus cooperatius i serveis municipals d'empenedoria.
- Generar un document de propostes per facilitar l'èxit del programa i que podrien ser considerades en les convocatòries d'ajut dels ens locals: pagament de les primeres quotes d'autònoms als que inicien una ESS en el marc del programa, subvencionar els llocs de treball de cada iniciativa en el marc dels plans d'ocupació, subvencionar els tràmits de constitució de la iniciativa ESS, etc.
- Celebrar sessions amb responsables SLO, serveis municipals empenedoria i ateneus cooperatius per tal d'explicar el programa, revisar els materials, resoldre dubtes, etc.
- Valorar si és necessari incorporar als ateneus cooperatius alguna actuació formativa específica pels participants en el programa

Activitats del programa:

SLO:

- En les sessions grupals que es celebren inicialment amb les persones demandants d'ocupació del SLO, s'explicarà breument el programa i el que és l'ESS
- En les entrevistes personals que desenvolupa el/la tècnic/a SLO amb cada persona demandant d'ocupació per, entre altres, incorporar les seves dades en l'aplicatiu, se li recordarà el programa, que suposa tenir interès o estar disposat a rebre propostes de persones empenedores i/o petites iniciatives ESS que necessitin un perfil professional com el seu i, en aquest cas, la seva informació es posi a l'abast d'aquest tipus de persones / entitats
- Si accepta, la persona signarà el document de cessió de dades, segons LOPD
- El tècnic/a marcarà que la persona accepta / no accepta participar en el programa, així com si accepta per empenedoria, per treballar en alguna ESS o ambdues possibilitats

- La persona serà derivada a l'ateneu cooperatiu per a que assisteixi a una sessió introductòria en ESS

Serveis locals d'emprenedoria:

- Explicaran el programa en les sessions grupals inicials que acostumen a celebrar amb les persones emprenedores que es dirigeixen al seu servei amb la intenció de treballar en una idea de negoci
- Quan atenguin persones emprenedores que estan treballant amb una idea de negoci, en avançar en l'anàlisi de viabilitat, preguntaran i valoraran amb la persona/es emprenedora/es l'equip emprenedor (si és complet o manca algun perfil) i el model organitzatiu i de producció amb la persona emprenedora
- En el cas que detectin que manca algun perfil rellevant en l'equip emprenedor, recordaran el programa a la persona/es emprenedora. El programa ofereix la possibilitat de consultar una base de dades amb perfils professionals disposats a col·laborar en una iniciativa emprenedora, així com acompanyament per posar en comú el projecte.
- Si mostra interès, serà derivat a l'ateneu cooperatiu per a que assisteixi a una sessió introductòria en ESS (*Introducció a l'Economia Social i Solidària (ESS) i al model cooperatiu*) i, posteriorment, se li facilitarà accés a la plataforma amb els candidats.
- Es coordinarà amb l'ateneu cooperatiu per conèixer si al projecte se li acaba donant recolzament des de l'ateneu, retorna al servei d'emprenedoria o queda aturat.

Serveis ateneu cooperatiu:

En cas que l'equip emprenedor arribi directament a l'ateneu (sense provenir d'un servei d'emprenedoria):

- Explicaran el programa en les sessions grupals inicials / primera entrevista que celebren amb les persones emprenedores que es dirigeixen al seu servei amb la intenció de treballar en una iniciativa ESS
- Quan atenguin persones que estan treballant amb una idea d'iniciativa ESS, en avançar en l'anàlisi de viabilitat, preguntaran i valoraran amb la persona/es emprenedora/es l'equip emprenedor de la iniciativa (si és complet o manca algun perfil) i el model organitzatiu i de producció
- En el cas que detectin que manca algun perfil rellevant en l'equip emprenedor, recordaran el programa a la persona/es emprenedora. El programa ofereix la possibilitat de consultar una base de dades amb perfils professionals disposats a col·laborar en una iniciativa emprenedora, així com acompanyament per posar en comú el projecte
- Es treballarà en un petit document que expliqui el projecte i que exposi el perfil/s professional que es vol incorporar, així com les funcions inicials que es preveu hagi de desenvolupar en el projecte (servirà de base tant per a explicar el projecte com la necessitat no coberta que caldria incorporar)
- S'explicarà com funciona la base de dades amb candidats (accés, cerca, etc.) i es donarà accés a la persona/es. També es facilitaran indicacions sobre com procedir en el contacte i en les trobades amb les persones que s'hi mostrin interessades
- Es facilitarà el model de document de confidencialitat amb la idea de negoci, per a que el signin les persones amb qui s'entrevisti
- El personal de l'ateneu farà seguiment sobre la cerca de candidats amb la persona de contacte de l'equip promotor (per exemple, quinzenal)
- En cas que l'equip promotor i algun candidat estiguin disposats a avançar en el procés, es concertaran entrevistes amb el tècnic de l'ateneu per a avançar en elements com: visió compartida del projecte, rols i responsabilitats dels integrants, pla estratègic del projecte, anàlisi de viabilitat, etc.
- En cas que el procés de co-disseny de la iniciativa avanci, es començarà a treballar i concretar –amb el suport del tècnic/a de l'ateneu, així com amb les guies i el material de suport– en els documents necessaris per a constituir la iniciativa ESS: estatuts socials, les aportacions inicials de capital, informació dels tràmits, etc. Val a dir que es valorarà iniciar el projecte com a associació, per a validar el projecte i poder començar a facturar

-considerant els menors requeriments de capital i despeses de constitució que les cooperatives- amb la intenció que si el projecte es va consolidant, es constitueixi com a cooperativa.

- També s'assessorarà sobre fonts de finançament, les ajudes públiques i els plans d'ocupació amb als que puguin optar
- S'informarà i es derivarà als promotors de la iniciativa als programes formatius que es consideri més oportuns per a treballar el projecte i per a posar-lo en funcionament
- S'inclourà a l'aplicatiu del programa la informació sobre els resultats de les intervencions
- Es realitzaran les actuacions habituals per a l'enxarxament i col·laboració de la iniciativa amb l'ecosistema ESS

En cas que l'equip emprenedor hagi estat derivat, en el marc del programa, per un servei d'emprenedoria:

- Se l'atendrà directament pel personal tècnic de l'ateneu cooperatiu per valorar els seus coneixements sobre ESS, explicar-li en primera persona els principals trets diferencials vs les empreses tradicionals (valors, principis, model societari), i resoldre els dubtes que plantegi la persona emprenedora. També se li explicaran les eines de les que disposa el programa i el recolzament que pot esperar de l'ateneu. Així mateix, en el cas que n'hi hagi, se li informarà d'ajudes que s'ofereixin en el marc del programa
- Se li oferirà participar en alguna xerrada o acció formativa sobre ESS
- En cas que es mostri disposat a iniciar el programa, se li oferirà un acompanyament molt similar al què s'ha explicat anteriorment, per aquells que s'hagin dirigit directament a l'ateneu cooperatiu (perquè la seva idea original era crear una iniciativa ESS).

En cas que atenguin una persona aturada derivada pel SLO, el personal de l'ateneu:

- Se li oferirà una sessió de sensibilització / informativa sobre ESS i la creació d'iniciatives ESS
- Es farà una entrevista personal amb tècnic de l'ateneu cooperatiu per aclarir qualsevol dubte sobre els principals trets diferencials vs les empreses tradicionals (valors, principis, model societari) i resoldre els dubtes que plantegi la persona sobre ESS o el programa.
- Si la persona confirma l'interès pel programa i per l'ESS, l'entrevista avançarà en valorar les seves competències en emprenedoria col·lectiva, inspirats en el document de competències per a l'emprenedoria cooperativa de la FCT
- Es marcarà en l'aplicatiu quines actuacions ha rebut la persona i si ha de formar part del programa

Si és cooperativa en funcionament que busca cobrir vacants / nous llocs de treball:

- S'explicarà com funciona el programa i se li donaran els documents informatius del mateix
- Es demanarà informació sobre l'entitat d'ESS i es valoraran les seves necessitats de personal (perfil, condicions, etc.)
- Si no hi ha cap incidència, se'ls farà signar un document de compromisos amb el programa i amb els drets i deures de participar-ne
- Si no hi ha cap incidència, se'ls hi explicarà com funciona l'aplicatiu, se'ls donarà d'alta i se'ls hi donarà una clau d'accés temporal
- Es farà seguiment sobre els resultats de la participació en el programa

Disseny i elaboració de hackatons socials:

- Identificació de reptes econòmics, socials i/o ambientals del territori i/o de l'ESS territorial
- Selecció de reptes sobre els que es farà la hackató
- Disseny dels continguts i la dinàmica del hackató, definint el nombre objectiu de participants i els perfils clau
- Valoració de premi/s (poden ser en espècies, com incubació...) dels projectes que es seleccionin en la jornada

- Preparació dels elements de difusió de la jornada
- Enviament per mailing de la difusió de la jornada als perfils d'interès de la plataforma
- Difusió pels canals habituals de la jornada
- Seguiment i tancament d'inscripcions
- Configuració dels grups de persones, buscant conformar equips pluridisciplinars
- Celebració de la jornada, amb les dinàmiques previstes (és important que en elles es posi en valor que els equips són pluridisciplinars i que això ha d'enriquir el debat, les propostes i les possibilitats de configurar solucions aplicables)
- Tria de projectes per un jurat ESS
- Valoració amb els integrants del projecte/s seleccionat la seva incubació
- Treball i incubació del/s projecte/s